

KULTÚRA

ROČNÍK IX. – č. 3

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

15. FEBRUÁRA 2006

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 29 Sk

Slovenská chudoba a slovenské bohatstvo

V našich dejinách bolo veľa chudoby. Nemali sme silnejšiu domácu šľachtickú vrstvu. Sme potomkami chudobného poddaného, ba možno až poddajného ľudu, ktorý si počas stáročí zvykol na strádanie a okrajové spoločenské postavenie. Zvykol si poslúchať vrchnosti ako svoj osud, tvrdohlavo mlčať, bohatých a tých, čo vládli, vnímať ako cudzotu. Národ napriek tomu pretrval. Stáročia podriadenosti ho nezlomili. Uzavrel sa do seba, v sebe, nie v porovnávaní sa s inými, hľadal a nachádzal rovnováhu a sebaistotu. A vedel, najmä sedliacky a dedinský ľud, byť aj tvrdohlavý a hrdý.

Ľud Slovenska bol chudobný materiálne, nie duchovne. Sny o kráse a dobre, o víťazstvách nad zlom, túžby aj žiaľ vkladal do piesní, rozprávok, výšiviek, krojov, povestí, vytvoril obdivuhodnú slovesnosť, tvoril materiálne kultúrne hodnoty. A bol vitálny. Mal podrezanú žilu, no z krvi nestiekol.

Dnes žijeme v inej situácii a v inom svete. Druhýkrát máme vlastný štát. Dnes sa môžeme chváliť slobodou, demokraciou, právami. Máme už nielen svojich bohatých, ale aj veľmi bohatých. Lenže znova máme aj veľa chudoby, lebo vekmi vytvorené národné bohatstvo sme vo veľmi krátkom čase speňažili, „skapitalizovali“. Rozpredali sme ho do sveta alebo aj „zákonne“ rozkradli. A pretože ľahko, bezpracne zís-

ÁBEL KRÁČ

kané, sa ľahko aj rozhadzuje, časť národného bohatstva sa neefektívne premrháva prepychom a pýchou bohatých.

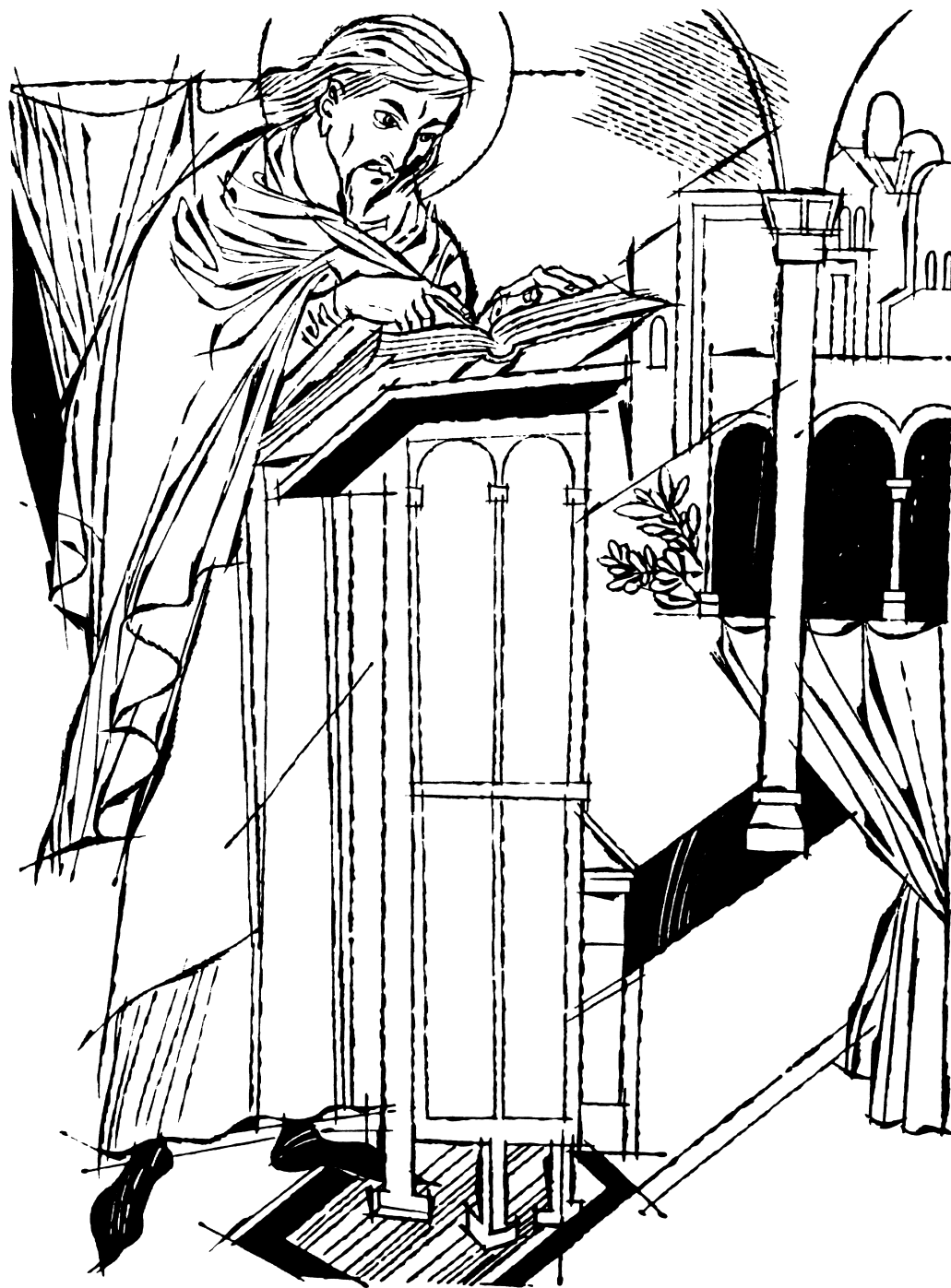
My, tí druhí, dnes po lopotných dňoch oddychujeme pred obrazovkami televízorov, ktoré nás tiež svojisky „obohacujú“ - smotánkami, reláciami „super“, máme mnoho „šou“, veľa všakovakej i stupídnej zábavy, máme vyvolených, vtrhli medzi nás aj maľované kravy. Veľa máme mnohého – aj politických strán, všelijakých organizácií a nadácií s ľúbivými názvami, dosť máme aj zlých zákonov, aj tancujúcich a preskakujúcich poslancov, možno aj podsvetia i podsvetia na dennom svetle, máme nemálo politickej korupcie, zväčšuje sa – u nás neslýchané! - počet bezdomovcov a máme veľa ľudí bez práce. Pretože všetko chceme speňažiť, o nepredajné nemáme záujem. Aj preto slovenský vidiek upadá a krajina divošie.

Slovenská trepezlivosť a slovenské mlčanie

Aj dnes, ako v minulosti, sme trepezliví - trepezlivo znášame všetky pokusy o nové riešenia a i tá vyspelá a bohatá cudzina obdivuje naše odvážne reformy a deklaruje nás za vzor. Je pozoruhodné že náš „vzor“ sa nik neodváža nasledovať.

Mlčíme. Zdedili sme poddanskú náтуру. Ak nemlčíme, je to v krčme, kde si ponadávame, pomudrujeme, vykričíme sa do búľtavej výby – aj to, bohužiaľ, nie preto, že by sme očakávali, že pastierova pišťalka bude za nás hlásať „Cár Trojan má kozie uši“.

Naša trepezlivosť je v jednom aj dobrá: neprenáhľujeme sa. Svoje pijeme až do dna. Pravda, s rizikom, že nám dakto uchmatne, na čo čakáme. Preto je chvályhodné, že dnes, tu, uvažujeme o chudobe v slovenskej spoločnosti.

Vincent Hložník: Konštantín pri práci, grafika, 1970

Duchovné vyprázdňovanie

Súvislosť duchovného a materiálneho

Bude sa hovoriť najmä o materiálnej chudobe. Prichodí mi však ako hlboké chápanie problému chudoby, keď sa na čele tém ocitol problém slovenskej chudoby v nemateriálnej oblasti. Lebo je to tak: špecificky ľudské je najmä to, čím človek prekračuje ostatnú prírodu. A to je sféra intelektu, vedomia, kultúry, ducha, čo zasa má ďalekosiahle dôsledky na všetko ľudské konanie. Každá vedomá ľudská činnosť sa začína aktivitou ducha. Smerovanie, zmysel a dôsledky ľudského konania v materiálnej sfére sa spätne prejavujú v nemateriálnej sfére, napr. v sociálnej sfére, ktorá ovplyvňuje život jednotlivca v spoločnosti. Ľudské konanie má aj mravný rozmer. Preto duchovná a materiálna stránka života člo-

veka rozličným spôsobom spolu súvisia a vzájomne sa ovplyvňujú.

Ak je pravda, a pravda to je, že nás trápi pretrvávajúca a v niektorých oblastiach Slovenska aj zväčšujúca sa hmotná bieda, že nožnice chudoby a bohatstva sa stále otvárajú (už nám to pripomína aj svetová banka!), že bohatstvo národa sa koncentruje v nepočetnom množstve bohatých a veľmi bohatých a máme neznesiteľný počet chudobných i chudobnejúcich, potom treba čosi robiť. Tento stav nemôžeme prijať ani s argumentáciou, že to súvisí s globalizáciou, že taký je dnešný vývin sveta. Príčinu tohto vývinu treba hľadať. Treba ju hľadať tam, kde sa všetko v živote človeka začína a kde sa o všetkom rozhoduje - v duchovnej sfére.

(Dokončenie na 5. strane)

Nielen celej našej spoločnosti, ale aj európskej a svetovej verejnosti je dostatočne známe spojenectvo slovenskej štátnej reprezentácie po roku 1998 s vládou USA najmä v politickej, ale i vojenskej oblasti. Slovenská republika dokonca neraz svoje postoje i v otázkach týkajúcich sa Európskej únie zaujíma v intenciách záujmov americkej zahraničnej politiky, čím podľa nášho názoru z dlhodobého hľadiska vystavuje SR značnému riziku. O aktivitách našej armády v tzv. mierových misiách ani netreba hovoriť. Začalo sa to otvorením vzdušného priestoru pre lietadlá bombardujúce strategické teritória USA na Balkáne a pokračuje dodnes bezvýhradnou lojalitou vo všetkých vojnových či spravodajských avantúrach, ktoré USA podnikajú po celej planete.

Posledný prejav prezidenta USA Georgea Busha o stave Únie veru neprinesol nijaký korektív doterajšej americkej politiky. A ak blížiaci sa parlamentné voľby u nás nezmenia budúcu vládnú zostavu, nenastane ani korektív v jednostrannej slovenskej zahraničnej politike.

Pľuvanec do slovenskej tváre

TEODOR KRIŽKA

Preto prekvapuje, že práve Hollywood, vlajková loď americkej kinematografie, svojím filmom z producentkej dielne Quentina Tarantina a Eliho Rotha HOSTEL (2006) tak chrapúnsky napľul do slovenskej tváre. Film nakrútený takmer za bagatel v Prahe a Viedni o Bratislave a vykresľujúci Slovensko ako svet podsvetia, korupcie, biedy a nízkych pudov, zarobil len v prvom týždni premietania štvornásobok vynaložených nákladov na jeho výrobu. Dokonca aj slovenský bulvár, ktorý len kopíruje princíp kasovosti podnikania v mediálnej a kultúrnej sfére podľa svojho Veľkého Vzoru, nad týmto filmom nechápavo pokrútil hlavou, hoci v liberálnom trhovom hospodárstve nie je cieľom umenie a kultivovanosť človeka, ale čo najväčší zisk za každú cenu. Tento princíp nielenže vytlačil úsilie o duchovné zdokonaľovanie civilizácie na okraj záujmu, no ešte aj cynicky šliape po prstoch každému, kto sa mu vzpiera.

A tak opäť a každodenne vyvstáva otázka, či slobođa je ľubovôľa a kde sú hranice tejto ľubovôle. A či táto chránená ľubovôľa nie je vlastne iba novým, efektívnejším zbraňovým systémom. Lebo aj jastrabom tohto sveta je jasné, že vojnovým konfliktom, ktorý sa často obracia proti agresorovi ako bumerang, sa dá čoraz ľahšie ovládnuť nové teritórium. Po armáde tak či tak musí nastúpiť propaganda a mravný rozklad smerujúci k fragmentácii spoločnosti, aby spoločnosť nebola aspoň na časť schopná názorovej jednoty a možného odporu. Nakoniec, stačí si zoradiť národnosti negatívnych postáv a krajín amerických akčných filmov a človek pochopí, že iba kopírujú ná-zory vládnej administratívy ako za čias najtvrdšieho schematizmu u nás.

Ale prečo Slovensko? Prečo je propagandisticky opľuvaný servilný spojenec? Alebo práve táto servilita niekomu leží v žalúdku a prostredníctvom filmu varovne dvíha prst?

Neočakávam nijaký rozruch vo svedomí predsedu vlády SR, tobôž ministra zahraničných vecí. Neočakávam ani výrazné zahanbenie v radoch hudobníkov, ktorých pesničky boli vo filme tak cynicky zneužívané. Vonkoncom sa nenádejam, že slovenskí distribútori film jednoducho odignorujú a nepustia do našich kín, veď jeho premietanie je už avizované na marec. Dokonca neočakávam ani kultúrnosť slovenského diváka, ktorý nevyhodí peniaze za film urážajúci jeho city, lebo slovenský divák už dávno stratil svoju hrdosť.

Očakávam však, že aspoň niekoľko slušných ľudí vyjadrí svoje rozhorčenie.

www.kultura-fb.sk

Vážený pán
Prof. JUDr. Jozef Prusák, CSc.
dekan Právnickej fakulty
Trnavskej univerzity,

v týchto dňoch otriasla celým Slovenskom tragédia rodín 42 vojakov, ktorí v posledných mesiacoch plnili svoje profesionálne úlohy a poslanie v mierových silách KFOR v Kosove a zahynuli pri návrate domov, len niekoľko kilometrov od domova, v radosťnom očakávaní stretnutia sa s najbližšími, ktorí rovnako radosťne očakávali na letisku ich prilet už v najbližších minútach...

Smútok všetkých citiacich ľudí na Slovensku bol úprimný, posledná rozlúčka s nimi tá najdostojnejšia, aká je vôbec možná. Prežíval som ju o to viac, že Prešov, kde sa posledná rozlúčka konala, je miestom mojej mladosti a trvalých spomienok na najbližších, ktorí žijú v značnej vzdialenosti od nášho hlavného mesta – Bratislavy.

Ty si absolvoval svoje stredoškolské štúdiá na kvalitnej vojenskej škole. Vždy si zdôrazňoval svoj antimilitarizmus, avšak jedným dychom aj to, že si stále vojak, aj keď Tvoje bytostné založenie Ťa vždy smerovalo k umeniu, najmä výtvarnému. Pozná Ťa, vážený pán dekan, už vyše tridsať rokov, poznám Tvoj zmysel pre česť, Tvoju pracovitosť, Tvoju oddanosť hodnotám, v ktoré veríš a pokladáš za správne, Tvoju oddanosť študujúcej mládeži, medzi ktorú si vždy vnášal ušľachtilé myšlienky a svoju ľudskosť.

Na rozdiel od Teba, vážený pán dekan, ja som „nevojak“. Ale to neznamená, že nie som bojovník. Bojovník za to isté, čo nás spája prostredníctvom hodnôt, v ktoré spoločne veríme. Vo „svojom boji“ však využívam iba „pero“ – ako napokon aj Ty, hoci v jadre si azda stále aj „vojak“. Preto Ťi nielen ako významnému predstaviteľovi slovenskej akademickej sféry, ale v mojich očiach trvalo aj ako reprezentantovi profesionálneho vojenského stavu, chcem vyjadriť svoju úprimnú účasť na bolesti rodín všetkých vojakov, ktorí dňa 19. januára 2006 tragicky zahynuli. Ich obeť však nesmie zostať márna, pamiatka na nich musí trvať zaväzovať všetkých čestných obyvateľov Slovenska, aby ich mierové poslanie a úsilie dosiahlo svoje naplnenie.

A preto som sa rozhodol konať.

Ako som už upozornil rôznych adresátov mojich emailových správ z posledných dní u nás doma i v zahraničí, som pobúrený hanebným filmom z hollywoodskej produkcie Quentina Tarantina a Eliho Rotha HOSTEL (2006), ktorý sa počas niekoľkých dní stal v Spojených štátoch amerických „kasovým trhákom“. Publicitu mu u nás doma urobili aj niektoré slovenské elektronické médiá, najmä však z toho hľadiska, že sa v ňom využili aj niektoré skladby slovenských autorov a interpretov.

Avšak obraz, ktorý o filme priniesol Nový čas vo svojom nedeľnom vydaní dňa 22. januára 2006 pod nadtitulkom „Bratislavu nakrúcali v Prahe aj vo Viedni – Stačia dva doláre u nás a ste u nás boháči – Slovensko je krajinou mučenia, upírov a ruských generálov“, a pod hlavným názvom „AKO VIDÍ HOLLYWOOD SLOVENSKO? AKO SME-TISKO...“ pričom jeden z jeho medzititulkov znie „Bratislava: žumpa Európy“, to všetko ma nemohlo nechať ľahostajným – najmä nie v mojej empatii do bolesti rodín slovenských vojakov, ktorí tak nešťastne zahynuli práve v tých dňoch, keď sa tento zvrhlý produkt zvrhlých hollywoodských mediálnych magnátov a „tvorcov“ stal v USA „kasovým trhákom“. Pripojujem Ťi, vážený pán dekan, v skenovanej podobe tento článok ako prílohu tohto môjho listu, ktorý Ťi z časových dôvodov posielam elektronicky, a ako môj otvorený list, ktorý zašlem aj na veľa ďalších adres, riadnou poštou aj mnou podpísaný.

Nemožno pochybovať o tom, že v USA sa tento zvrhlý produkt v množstve stále pribúdajúceho kinematografického braku stratí. Nemá sa však premietat iba v krajine svojho zrodu, ale celosvetovo. Nás na prvom mieste musí zaujímať jeho dopad v Európe, kde Slovensko je štatisticky vykázaným „najchudobnejším členom

Prebudí americký film Hostel konečne slovenské vlastenectvo?

Otvorený list dekanovi Právnickej fakulty Trnavskej univerzity

ským štátom Európskej únie“ a zároveň štátom, ktorý dlhodobo vynakladal najmenej peňazí na školstvo, vedu a kultúru. Uplynulých pätnásť rokov transformácie priviedlo väčšinu obyvateľstva Slovenska do „marazmu“, národná a kultúrna identita Slovákov je v rozklade. Počúvame o liberálnych hodnotách, o konzervatívnych hodnotách, o kresťanských hodnotách, avšak nie aj o ich národnom zakotvení v slovenskom vlastenectve a patriotizme. Ten bol počas celých pätnásť rokov transformácie vplyvnými médiami zosmiešňovaný a hanobený.

A tak je skutočnosťou, že aj v rámci Európskej únie väčšina jej obyvateľstva nevie o Slovensku takmer nič. Teraz sa o ňom niečo dozvie z „kasového trháku“ HOSTEL. Aká je to však vizitka najmä pre naše najmladšie generácie, ktoré sa chcú integrovať do Európy pod menom „Slovák“, „Slovenka“, „zo Slovenska“...? V roku 1991 som prišiel do slovenského právnického školstva s poslaním rozvíjať odbor právo duševného vlastníctva, ktorý zahŕňa aj osobnostné, autorské a mediálne právo. Neprišiel som však rozvíjať ho iba na báze abstraktných hodnôt akejkoľvek orientácie, ale predovšetkým so svojim vlastným bytostným zakotvením v slovenskom patriotizme na prvom mieste. Teda s úmyslom prispieť svojou hrivnou k utváraniu spravodlivého, kultúrne a civilizačne vyspelého, suverénneho a aj primerane sebavedomého Slovenska. Je Ťi známe, vážený pán dekan, že som sa po rokoch vlastnej práce ocitol na významných vedeckých akademických fórach, avšak ani mne nie je pri takomto „imidži“ Slovenska ľahké zúčastňovať sa medzinárodných vedeckých podujatí a uvádzať do medzinárodnej vedeckej spolupráce našich doktorandov.

Oznamujem Ťi, vážený pán dekan, že zahajujem svoju osobnú akciu zameranú na to, aby najvyšší ústavní činitelia Slovenskej republiky a Magistrát hlavného mesta Slovenskej republiky dosiahli u vlády USA ospravedlnenie sa v mene ľudu Spojených štátov amerických ľudu Slovenska za tento odporný hollywoodsky produkt hanobiaci našu vlasť, nivočiaci našu národnú identitu v očiach medzinárodnej, najmä európskej verejnosti, ale aj nás samých, ak sa nedokážeme dostojne a sebavedome zastat ani len pamiatky našich práve tragicky zomrelých vojakov.

Žiadam Ťa, vážený pán dekan, aby si tento môj list, ktorý posielam na vedomie elektronickou poštou aj rektorovi Trnavskej univerzity a dekanom všetkých jej fakúlt, predložil na najbližšom kolégiu rektora s tým, aby ďalšiu iniciatívu v zmysle obsahu môjho listu vo vzťahu k najvyšším ústavným činiteľom Slovenskej republiky prevzalo samo vedenie Trnavskej univerzity.

S úctou

Prof. JUDr. Ján Švidroň, CSc. v. r.
(Autor je výskumný pracovník
Právnickej fakulty Trnavskej univerzity
v odbore občianske právo)
Bratislava 20. januára 2006

Dávid a Goliáš

Ad: Americký „kasový trhák“
HOSTEL, 2006

Motto:

„Alžbeta Melicharová vyzvala Eliho Rotha, aby na Slovensko prišiel a zistil, ako veľmi sa vo svojom filme mylil. Na to jej režisér mailom odpovedal, že sa na Slovensku určite zastaví počas promočného turné po Európe.“ (Správa z internetu, cocktailpravda.sk, 4. 2. 2006)

Príbeh o Dávidovi a Goliášovi patrí medzi menej pekné príbehy Starého zá-

kona. Zabíja sa v ňom, a to dosť záker-ným spôsobom. Je však nadčasovo inšpi-rujúci pre každú činnosť, v ktorej sa „malý“ vzoprie „veľkému“, zdanlivo slabý zoči-voči zdanlivo silnému, otrok pá-novi, trýznený trýzniteľovi atď.

Je vhodným rámcom aj pre náš slo-venský dnešok!

Na svoj tu uverejnený otvorený list a ďalšiu korešpondenciu zaslanú do za-hraničia som dostal celý rad odoziev. Ci-tujem aspoň tri z nich.

Najskôr z listu americkej profesorky grécko-amerického pôvodu Victorie Po-ulakis, s ktorou som pripravil interview pod pôvodným názvom „Preklad – cesta k porozumeniu“, uverejnený v Knižnej revue č. 13 dňa 22. júna 2005 pod náz-vom „Webová brána jazykov otvorená“. Aj z jej listu je zrejmé, že „Hollywood“ sa stal celosvetovým „zabijakom“ národ-ných kultúr, ktoré preto musia vziať do ruky prak!

„Milý Ján, pokiaľ ide o obraz Grécka vo filmoch: viem, že Gréci sú na to veľmi citliví, pretože napriek (alebo práve kvôli) svojmu klasickému dedičstvu, moderné Grécko sa často portretuje ako veľmi zaostané miesto, síce nenásilné, ale plné ľudí, ktorí sú prihlúpli a usmievaví. Spomínam si, ako pred mnohými rokmi niektorých Grékov urážal film „Never on Sunday“, pretože ukazoval Grékov ako primitívnych a neinteligentných. A pred niekoľkými rokmi to bol film s názvom „My Big Fat Greek Wedding“ ktorý sa zaoberá humorným spôsobom Američanmi gréckeho pôvodu. Mňa film veľmi bavil, ale keď som naň vzala svoju ma-mu, rozčúlila sa, pretože to pociťovala tak, že sa v ňom robia žarty z Grékov a vysmieva sa im.

V Turecku veľa ľudí ešte stále hovo-rí o tom, aký odpor a zlosť v nich vyvolal film „Midnight Express“ z roku 1970. Portretuje Turecko ako veľmi násilnicke miesto sužované drogami. Turci ho nená-vidia, ale bol to veľmi populárny film a obraz Turecka, ktorý propagoval, ho ovplyvnil po mnoho rokov.

A dnes portrét moslimov vo filmoch a televíznych programoch má tendenciu byť vždy negatívny, vyvolávajúci dojem, že všetci moslimi sú teroristi. Poznáam mnohých moslimov, ktorých to veľmi zraňuje.

Samozrejme, nie je to dobré, ale aká je alternatíva? Má sa filmovým produ-centom zakázať, aby nakrúcali filmy po-dávajúce negatívny obraz iných štátov alebo národov? To by si vyžadovalo oficiálnu cenzúru a bolo by porušením práva na slobodu prejavu. Tá istá zásada by

sa potom musela aplikovať na romány, výtvarné umenie atď.

Myslím si, že najúčinnnejšia cesta, ako reagovať na filmy typu „Hostel“, je jednoducho na ne neisť. Ak sa na nich nezarobia peniaze, filmoví producenti nebudú podobné filmy vyrábať. Samozrejme, mali by sme sa proti nim vyjad-rovať, ako to budem robiť aj ja vždy, keď sa ma ktokoľvek na tento film spýta.

Plne chápem a rešpektujem, ako sa cítite. Ale neviem, čo ešte iné by sa moh-lo robiť proti filmu ako „Hostel“, než vy-slovovať sa proti nemu a neisť na jeho prezentáciu. Vickie.

Profesor práva duševného vlastníctva na Bolognskej univerzite Alberto Musso, blízky kolega spisovateľa Um-berta Eca, poslal tieto odozvy: ... Sledoval som tragédiu slovenských vojakov dennodenne prostredníctvom Slovak Spectator. Čítal som tiež, že ďalší dvaja Slováci zahynuli pri tragédii v Katovi-ciach.

...Neobávaj sa priveľmi hollywood-ských filmov. Aj Taliansko sa v nich čas-to vykresľovalo ako „mafianska zem“, avšak nemyslím si, že to ovplyvňuje mienku množstva turistov, ktorí prichá-dzajú zo zahraničia. Ako napísal Dante Alighieri v Pekle: „Nedbajte na mienku hlúpych ľudí, ale kráčajte vpred!“

A napokon ešte vyjadrenie generál-neho tajomníka UNIDROIT (Medziná-rodny ústav pre zjednocovanie súkrom-ného práva), medzinárodnej vládnej or-ganizácie združujúcej 59 štátov vrátane Slovenskej republiky (v roku 2004 na-vštívil Slovenskú republiku, kde sa v Smoleniciach zúčastnil medzinárodnej vedeckej konferencie usporiadanej Prá-vnickou fakultou Trnavskej univerzity v rámci VIII. Lubyho právnických dní na tému „Kodifikácia, europeizácia a har-monizácia súkromného práva): „Vážený profesor Švidroň, ďakujem Vám za Vaše správy. „Financial Times“, teda jediný denník, ktorý dokážem sledovať pravidel-ne, neinformoval o tragédii. Pokiaľ ide o film, ktorý má byť zakrátko uvede-ný, určite ho nechcem vidieť a malo by to byť slovenské (ako aj české a prípadne iné) publikum, ktoré by malo vysloviť ne-gatívny úsudok. Žiaľ, zdieľam Váš skep-ticizmus pokiaľ ide o vyspelosť verejnos-ti a jej záujem o históriu. Všetko najlep-šie praje Prof. Dr. Herbert Kronke, gene-rálny tajomník UNIDROIT.“

Čo môže a mal by „trpaslík“ menom „Slovensko“ urobiť v tejto situácii voči „Goliášovi“ menom „Spojené štáty ame-rické“? Na rozdiel od citovaného názoru

marketingovej riaditeľky Slovenskej agentúry pre cestovný ruch Alžbety Me-licharovej som toho názoru, že by mal urobiť pravý opak: Neumožniť režiséro-vi tohto odporného produktu vstup na územie Slovenska!

Že sa tak rýchlo ospravedlnil? Veď je to len ďalší marketingový ťah produ-centov!

Prečo potom ten film vôbec nakrúti-li? Aby sa zaň hneď po jeho uvedení ospravedlňovali?

Nie, jemu nejde o nič iné ako o „reklamu“ pre svoj film! O reklamu, ktorá má pomôcť zarobiť ďalšie peniaze v Eu-rópe! Treba mať na zreteli, že Slovensko je zdanlivo „najslabším článkom“ Eu-rópskej únie, ktorý dramaturgia na pozadí tohto filmu nepochybne starostlivo uvážila. Cez tento zdanlivo „najslabší“ článok možno aj prostredníctvom filmu Hostel ďalej morálne rozkladať Európu a všetky jej národy!

Treba mať na zreteli, že zamýšľaná tzv. „promočná cesta“ režiséra do Euró-py je čisto „reklamnou cestou“. Anglic-ké slovo „promotion“ tu totiž neznamená nič iné, ako marketingovú operáciu u nás nazývanú „reklama“, ktorá je zameraná vždy na zisk – v prípade hollywood-ských producentov už dlhodobo aj za akúkoľvek morálnu cenu a bez ohľadu na akékoľvek utrpenie iných ľudí či ná-rodov, ktoré ich produkcia už celosveto-vo vyvoláva!

Toto už nie je záležitosť iba súkrom-nej sféry, či už na Slovensku alebo v USA, je to záležitosť, ktorou by sa ma-li okamžite zaoberať najvyššie ústavné orgány Slovenskej republiky aj Spoje-ných štátov amerických.

Jasne sa tu totiž premieta aj nerov-noprávne postavenie v Slovenskej re-publiky voči USA v rovine medzinárod-ného verejného práva. Zatiaľ čo darebák menom „Elie Roth“ si môže celkom slobodne prísť na Slovensko, kedy sa mu zachce a robiť tu prostredníctvom okru-hu sebe podobných darebákov „promo-tion“ svojmu zvrhlému produktu, obča-nia Slovenskej republiky na návštevu Spojených štátov amerických, ktoré po-máhali budovať aj milióny Slovákov v mnohých generačných vlnách, potre-bujú vízum!

Spolu s uvedeným otvoreným listom preto vyzývam aj na akciu zameranú na to, aby ústavné orgány Slovenskej re-publiky okamžite nastolili voči „Goliá-šovi“ menom „Spojené štáty americké“ požiadavku reciprocity v rovine medzi-národného verejného práva aj pokiaľ ide o vízovú povinnosť! A kým sa tak stane, treba Elihu Rothovi alebo komukoľvek z producentov filmu „Hostel“ zakázať vstup na územie Slovenskej republiky.

Toto bude náš „prak“, ktorý Goliáša nezabíja, len mu chce lepšie otvoriť oči – nielen smerom navonok, ale predovšet-kým dovnútra seba samého!

JÁN ŠVIDROŇ

Kresba: Andrej Mišanek

Zjednocovanie Európy je jednou z najzávažnejších udalostí v novodobých dejinách, ktorá či už chceme alebo nie, výrazne ovplyvňuje našu krajinu. Najmarkantnejším znakom integrácie bol zdĺhavý proces prijímania ústavnej zmluvy Európskej únie (EÚ). Autori tohto dokumentu v jeho úvode tvrdili, že ústava vznikla preto, aby dostala občanov bližšie k európskemu projektu a európskym orgánom, organizovala politiku a európsky politický priestor v rozšírenej únii a premenila úniu na stabilizujúci faktor a model v novom multipolárnom svete. Predseda ústavného konventu, bývalý francúzsky prezident Valéry Giscard d'Estaing, dokonca vyhlásil konštitúciu EÚ za natoľko dobrú, že v dnešnej podobe vydrží päťdesiat rokov.¹ Jeho slová však spochybňuje samotný rozsah a neprehľadnosť ústavy. Žiadny z radových občanov, pre ktorých je údajne určená, ju nedokáže prečítať dokonca. Oveľa jednoduchšia ústava USA pritom vydržala bezo zmien vyše dve storočia, z čoho vyplýva, že otcovia zakladatelia zjednotenej Európy neodviedli príliš kvalitnú prácu.

Tvorcovia ústavy sa nám napriek tomu snažili nahovoriť, že bez nej nemôže rozšírená únia spoľahlivo fungovať a bude vydaná napospas nestabilite. Je to pravda? Nebol v skutočnosti pravým cieľom ústavy zámer premeniť doterajšie voľné združenie na centralizovaný superštát, ktorý bude ovládať anonymná masa bruselských byrokratov? Na podporu tohto tvrdenia stačí uviesť niekoľko argumentov. Najmarkantnejším symbolom každého nezávislého štátu je vlastná vlajka, hymna, vláda a zahraničná politika. Väčšina zvrchovaných krajín dnešného sveta má tiež svoju menu, centrálnu banku, parlament, najvyšší súdny dvor a ozbrojené sily. EÚ už tieto kritériá spĺňa alebo má k ich splneniu veľmi blízko. O pravom zmysle prijatia európskej ústavy svedčia i slová nemeckého ministra zahraničia Joschku Fischera. V prejave na Humboldtovej univerzite v Berlíne 12. mája 2000 vyhlásil, že odpoveďou na súčasné problémy je „*prechod od únie štátov k úplnému parlamentarizmu v podobe Európskej federácie... A to neznamená nič menšie než vytvoriť európsky parlament a európsku vládu so skutočnou legislatívnou a exekutívnu mocou v rámci federácie. Základom tejto federácie musí byť ústavná zmluva.*“²

Nie je vôbec prekvapujúce, že najhlasnejšie volanie po prijatí európskej ústavy vychádza z Francúzska a Nemecka, teda z krajín, ktoré majú s integráciou nášho kontinentu bohaté historické skúsenosti. Už Napoleon Bonaparte hovoril, že chce založiť *Zväz európskych štátov* so spoločnou menou, jednotným zákonníkom a univerzitou. V jeho šľapajach kráčať nielen nemecký cisár Viliam II., ktorý mal v úmysle vytvoriť *Spojené štáty európske*, ale aj Adolf Hitler. Slová nacistického diktátora o zjednotení kontinentu v socialistickej *Germánskej ríši* a spojení všetkých európskych etník do jediného *germánskeho národa* až príliš pripomínajú integračné plány dnešných euronadšencov.³

Pochopiteľne, vrcholní predstavitelia súčasného Francúzska a Nemecka nie sú žiadni totalitaristi a šovinisti. Od Napoleona, Viliama II. a Hitlera sa však odlišujú len metódami, a nie cieľmi. V mene imaginárnej Európy presadzujú svoje mocenské a ekonomické záujmy, ktoré by im inak vyniesli obvinenia z imperalizmu a protekcionizmu.

Vedľa francúzskych a nemeckých politikov sú najväčšími bojovníkmi za euroústavu ľavičiari všetkých odtieňov. Komunisti, socialisti, sociálni demokrati aj radikálni ekológovia totiž považujú federalizovanú EÚ za víťanú náhradu bývalého Sovietskeho zväzu. Veria, že práve na jej pôde sa im podarí konečne realizovať utópiu o zničení kapitalizmu a vybudovaní silného sociálneho štátu. Môže sa zdať, že je to v rozpore s veľmocenskými záujmami Paríža a Berlína. Vo Francúzsku i Nemecku sú však dávno zaužívané hlboké štátne zásahy do trhovej ekonomiky, takže program európskej ľavice im (zatiaľ) nevádi.

TOMÁŠ KLUBERT

Slovensko a európsky superštát

Páni Jacques Chirac, Lionel Jospin, Gerhard Schröder, Joschka Fischer a spol. tiež veľmi dobre vedia, že myšlienka zjednotenej Európy pod francúzsko-nemeckou supremáciou by nikdy nešla širší ohlas, keby bola založená výlučne na dohodách o voľnom obchode, menovej únii, spoločnej agrárnej politike a ozbrojených silách. Treba ju preto podporiť rôznymi vzdelávacími a rozvojovými programami, štedrými dotáciami pre chudobné regióny a hlavne vznešenými ideami. Tie sú konkretizované v druhom článku euroústavy, kde sa uvádza: „*Únia je založená na hodnotách úcty k ľudskej dôstojnosti, slobode, demokracii, rovnosti, právnemu štátu a dodržiavaniu ľudských práv. Tieto hodnoty sú spoločné členským štátom v spoločnosti pluralizmu, tolerancie, spravodlivosti, solidarity a nediskriminácie.*“ Za vznešenými slovami sa však skrýva duchovné vákuum. Ako správne poznamenal František Mikloško, „*tieto pojmy, ak nie sú na pozadí akéhosi pevného bodu, definitívnej autority, tak sú prázdnyimi pojmami.*“⁴

Ústava EÚ je skutočne výrazne ateistický dokument. O kresťanstve ako hlavnom faktore, ktorý formoval západnú civilizáciu, v nej niet ani pol slova. Položme si však jednoduchú otázku. Prečo sa demokracia a s ňou spojené hodnoty zrodili práve v kresťanskej Európe a v USA, zatiaľ čo islamskému, budhistickému, alebo hinduistickému civilizácii okruhu sú cudzie? Jednoducho preto, že tieto náboženstvá sú s demokraciou nezlučiteľné. Tam, kde neexistuje rovnosť pred Bohom, nemôže byť ani rovnosť pred zákonom. Vznik demokracie je bez kresťanstva, presnejšie jeho katolíckej a protestantskej formy, ktoré kladú dôraz na slobodnú vôľu a prirodzené ľudské práva, nemožný.⁵

Všimnite si, že som na rozdiel od tvorcov euroústavy hovoril o západnej, a nie európskej civilizácii. Niečo také nikdy neexistovalo. Je to umelý výtvor ľavicových intelektuálov, ktorí stavajú európsky mýtus do protikladu s údajným americkým primitivizmom, čiže s hlboko zakorenenuou vierou v Boha, vlastenectvom a odmietaním zásahov štátnej moci do súkromného podnikania. Tzv. európske civilizačné hodnoty však tvoria len zásterku skutočnej ideológie bojovníkov za federálny superštát. Ich krédom je morálny relativizmus, ktorý radikálne popiera zásady kresťanského náboženstva. Najväčší euronadšenci sú zároveň najhorlivejšími bojovníkmi za dôslednú sekularizáciu a pozitívnu diskrimináciu sexuálnych a etnických menšín. Neveríte? Tak si poriadne prečítajte druhú časť ústavnej zmluvy EÚ nazvanej *Charta základných práv únie*.

Ten, kto s morálnym relativizmom nesúhlasí, je európskou ľavicou verejne pranierovaný ako spiatocník, nepriateľ tolerancie a demokracie. Úplne postačí, ak si myslí, že kresťanstvo je najlepšie náboženstvo a západná civilizácia nadradená zvyšku sveta; ak považuje homosexuálnu sexuálnu zvrátenosť za neukojenú hysterickú babu; ak je presvedčený, že pri povyšovaní v zamestnaní majú mať kvalifikácia a vzdelanie prednosť pred rasou alebo pohlavím; ak považuje umelé potraty za vraždy nenarodených detí; ak nechce, aby boli z jeho daní podporovaní lenivci a príživníci; ak odmieta vpustiť do svojej krajiny cudzincov, ktorí chcú zneužívať jej sociálny systém, alebo v nej páchať kriminálnu činnosť. Osobne sa o tom presvedčil taliansky kandidát na európskeho komisára spravodlivosti Rocco Buttiglione. Je pritom zaujímavé, že „demokratickým“ ľavičiarom v Európskom parlamente tak vadia súkromne názory jedného kresťana, za-

tiaľ čo verejne deklarované komunistické presvedčenie celej plejády ich kolegov je im úplne ľahostajné.⁶

Na príklade pána Buttiglioneho môžeme vidieť čo očakáva občanov európskeho superštátu. Ľavičiarke kádovanie, ktoré začalo v politických špičkách, sa postupne bude prenášať čoraz viac nadol. Ak v minulosti rozhodoval o postavení jednotlivca v spoločenskom rebríčku majetok, rasa alebo trieda, teraz to bude súhlas s uplatňovaním „európskych civilizačných hodnôt“.

Neúprosne presadzovanie morálneho relativizmu predstavuje totalitarizmus najhrubšieho zrna. Oproti starým despotickým ideológiám je však oveľa rafinovanejší. Striktne odmieta rasizmus, nacionalizmus a náboženský fanatizmus, velebí toleranciu, humanizmus a rovnoprávnosť. Je to fašizmus natretý na ružovo, ktorý v mene vznešených pojmov upiera ľuďom právo mať vlastné názory a zvoliť si takú vládu, aká im najlepšie vyhovuje. Článok II – 11 ústavy EÚ sice hovorí, že „*Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie bez zasahovania verejného orgánu a bez ohľadu na hranice.*“ Buttiglioneho prípad však svedčí o opaku. A to je len začiatok. Za odmietanie „európskych civilizačných hodnôt“ nebudú v EÚ trestaní len jednotlivci, ale aj celé národy. V praxi sme to mohli vidieť na príklade susedného Rakúska, kde v roku 1999 vyhrala voľby Slobodná strana Jörga Heidera. Ľavicou ovládaná Rada ministrov EÚ vzápätí uvrhla na túto malú krajinu politické sankcie v nádeji, že prinúti Rakúšanov zmeniť svoje rozhodnutie.

Vôbec nepatrím k obdivovateľom pána Heidera a jeho strany. Postoj Rady ministrov však v plnej nahote ukázal nedemokratickú podstatu najvyššieho exekutívneho orgánov dnešnej EÚ, ktorá sa po prijatí ústavy ešte viac prehĺbi. Budúci superštát totiž dostane účinné nástroje na vydieranie neposlušných členských krajín. V ústavnom článku 58 sa píše, že ak „*existuje jednoznačné riziko závažného porušenia hodnôt uvedených v článku 2 zo strany členského štátu ... môže Rada ministrov kvalifikovanou väčšinou prijať európske rozhodnutie, ktorým pozastaví danému členskému štátu isté práva odvodené od uplatňovania tejto ústavy, vrátane práv daného členského štátu hlasovať v Rade ministrov.*“

Najhoršie však je, že z chomúta ružového fašizmu nebude možné vycúvať. Teoreticky je síce možné dobrovoľné vystúpenie z únie, ktoré ošetruje ústavný článok 59, ale v jeho druhom bode sa doslova píše: „*Členský štát, ktorý sa rozhodne vystúpiť, oznámi svoj úmysel Európskej rade; Európska rada preskúma toto oznámenie. V zmysle usmernení poskytnutých Európskou radou únia prerokuje a uzavrie s daným štátom dohodu, pričom ustanoví úpravy jeho vystúpenia a zohľadňuje rámec jeho budúceho vzťahu s úniou. Túto dohodu uzatvára Rada ministrov v mene únie kvalifikovanou väčšinou po získaní súhlasu Európskeho parlamentu.*“ Čo sa však stane v prípade, ak Európska rada odmietne dohodu o vystúpení uzavrieť, alebo keď ju Európsky parlament neratifikuje? Ako dôvod postačí vyhlásiť, že separatisti v inkriminovanom štáte porušujú ústavný článok 2. Po vyhrážkach prídu najskôr politické a ekonomické sankcie. A keď nezaberú, zasiahne európska armáda. V mene demokracie, tolerancie a humanity zosadí rebelantskú vládu a nahradí ju poslušnými bábkami.

Je to hrozná vízia, ale euronadšenci už majú pripravený plán, aby k podobným komplikáciám nedochádzalo. Sní-

vajú totiž o tom, že súčasné pojetie národnej identity nahradí nové – európske.⁷ Začiatkom tejto premeny je prijatie ústavy EÚ. Poslanec Európskeho parlamentu za Zelených Johannes Voggenhuber o tom povedal: „*Konvent položil základy prvej nadnárodnej demokracie v histórii. EÚ transformovala zo združenia štátov na úniu občanov. Touto ústavou sa európski občania stávajú skutočnými suverénmi únie. Hodina, v ktorej táto ústava vstúpi do platnosti, bude hodinou vzniku európskeho ľudu.*“⁸

Obyvateľom európskeho superštátu teda nebude Nemec, Francúz, Talian, Poľiak, Slovák alebo Ír, ale európsky človek – *Homo europeus*. S evolúciou tohto nového ľudského druhu je spojená cieľavedomá likvidácia národných štátov. Architekti nového európskeho poriadku sa tým vôbec netaja. Skvele to vyjadril generálny tajomník Paneurópskej únie Juraj Alner: „*Nielen centralizácia (rozumnej bruselská), ale aj regionalizácia totiž oslabí funkciu štátu... Príde čas, keď v Liptove či Zemplíne volený samosprávy povedie, že je množstvo vecí, ktoré si vedia riešiť aj sami – bez Bratislavy. Alebo, že si ich lepšie vyriešia v priamej spolupráci so svojimi bezprostrednými susedmi. Bez ohľadu na to, či sa nachádzajú na tejto či opačnej strane štátnych hraníc.*“⁹ K jeho úprimným slovám postačí dodať, že ak si v Liptove či na Zemplíne dokážu väčšinu vecí vyriešiť sami a zvyšok obstará Brusel, potom bude bratislavská vláda úplne zbytočná. Postačí upraviť niekoľko ústavných článkov a EÚ sa z federácie štátov sa zmení na federáciu regiónov.

Naozaj chceme, aby takto vyzerala naša budúcnosť? Európski štátnici, ktorí ešte nezabudli, čo je to vlastenectvo a národné záujmy, by si mali spomenúť na slová Charlesa de Gaullea o zjednotenej Európe. Vyhlásil, že „*...je nedosiahnuteľná, nepraktická a nežiaduca, výsledkom by bola materialistická bezduchá masa bez akéhokoľvek idealizmu... Európske krajiny by si mali chrániť svoju národnú identitu.*“¹⁰

Najlepším spôsobom, ako zabrániť vzniku európskeho superštátu bolo vyhlásenie národných referend o prijatí ústavy EÚ. Dobré to vedeli aj euronadšenci, ktorí sa ich báli ako čert kríža. Tým, že referendum o prijatí ústavy zmluvy striktne odmietali, najlepšie prezrádzali, na akých chabých základoch sú budované ich zvrátené projekty. Zároveň nám dokázali, ako málo pre nich znamená demokracia. V prípade Slovenska dokonca porušili platnú ústavu. V článku 7 sa predsa jasne uvádza: „*Slovenská republika môže na základe slobodného rozhodnutia vstúpiť do štátneho zväzku s inými štátmi. O vstupe do štátneho*

zväzku s inými štátmi alebo o vystúpení z tohto zväzku sa rozhodne ústavným zákonom, ktoré sa potvrdí referendum.“

Po referendách vo Francúzsku a v Holandsku, ktoré skončili katastrofálnou porážkou euronadšencov sa zdá, že je hrozba vzniku federatívneho superštátu zažehnaná. Skutočnú smrteľnú ranu však preň bude znamenať až rozšírenie EÚ o balkánske štáty. Množstvo navzájom nezlučiteľných záujmov členských krajín potom vzrastie do takej miery, že sa prijatie akejkolvek ústavnej zmluvy stane úplne nemožné.

Záverečná otázka preto znie. Dá sa vôbec vytvoriť funkčný model európskeho spoluzitia? Jediným riešením je vybudovať spoločenstvo zvrchovaných štátov, ktoré sa budú riadiť zásadami slobodného pohybu osôb, tovaru a služieb a namiesto byrokratických inštitúcií ich budú integrovať osvedčené tisícročné hodnoty západnej civilizácie. Len takáto Európa spojená v rámci NATO so Severnou Amerikou je jedinou zárukou trvalého mieru, demokracie a prosperity.

POZNÁMKY:

- 1 GRABBE, H.: Nedostatočná európska ústava – EÚ zo svojich nových šiat čoskoro vyrastie. http://www.euractiv.sk/?a=link_sek&sid=140&pid=140
- 2 THATCHEROVÁ, M.: Umění vládnout. Strategie pro svět v pohybu. Praha 2003, s. 298.
- 3 PICKER, H.: Hitlerovy rozhovory u kulatého stolu. ALPRESS. s. r. o., Frýdek-Místek, s. 58.
- 4 <http://www.kdh.sk/mikloskoel.htm>
- 5 Kritici môžu namietat, že demokratický režim majú aj štáty, kde katolíci a protestanti tvoria zlomok obyvateľstva. Lenže v ani jednej z týchto krajín nevznikla demokracia prirodzeným vývojom. V niektorých bola zavedená prozápadnými autoritárskymi vládami (Grécko, Turecko, Južná Kórea), iné ju prevzali po svojich kolonizátoroch (India, Cyprus) a ďalším bola nanútená po prehratej vojne (Japonsko, najnovšie Afganistan a Irak).
- 6 ZAVADIL, P.: Homosexualita, hřích a Evropská unie. <http://lidovky.centrum.cz/domov/clanek.phtml?id=301200>
- 7 THATCHEROVÁ, M.: C. d., s. 283.
- 8 Európska ústava. http://www.euractiv.sk/?a=link_sek&sid=140&pid=140
- 9 ALNER, J.: Európa pre Slovákov – Slovensko pre Európu. Bratislava 1999, s. 42.
- 10 THATCHEROVÁ, M.: C. d., s. 315.

Do kupé preplneného vlaku vtísila masa cestujúcich dve deti. Deti sa nesmeľmi pohľadmi oboznamenali s novým prostredím. Nenachádzali v ňom nijaký oporný bod. Po chvíľke ticha staršia pani ukázala posunkom hlavy na dievčatko, iste vnučku, ktorú sprevádzala, a na prístupivšie deti a ticho povedala spolucestujúcim: „To sú súrodenci“. Podľa pohľadov „súrodencov“ sa nezdalo, že by sa niekedy boli videli.

Proces degradácie rodinných vzťahov prebieha samovoľne, dlhodobo. Od prísnej paternalistickej, absolutistickej rodiny k jej demokratizácii a s ňou súvisiacim stieraním jej hraníc. Paralelne s tým pribúda aj spoločenské ignorovanie jej funkcie a nezaujem o jej stabilitu. Bertrand Russell venoval tomuto procesu filozofický pohľad v diele Manželstvo a mravnosť. Do štruktúry rodiny zasahuje štát. Už povinná školská dochádzka je jedným zo zásahov do kompetencie rodiny. Hypotetická extrapolácia tohto vývoja privádza k stavu, v ktorom štát môže v plnom rozsahu prevziať funkciu otca, čím by sa rodina stala zo spoločenského hľadiska formálnou a bezvýznamnou, alebo by úplne zanikla. Russell upozorňuje aj na riziká spoločnej výchovy. Masy produkuje priemernosť. V detských kolektívoch sa vytvára averzia voči všetkému, čo sa odlišuje od priemeru. Teda voči „slabým“ i voči nadpriemerným, ktorých záujmy sa zreteľne odlišujú od masy. V skutočnosti sa intelektuálne dotované jednotlivcom často dari v kolektíve zle aj bez cielenej nenávisť väčšiny. Obyčajne totiž nie sú vystrojení fyzickou silou a fyzická prevaha jednoduchého v kolektíve dominuje. Poľský film Tvoj brat Ábel by sa dal nazvať takmer „dokumentárnym“ filmom vykresľujúcim takýto príbeh. Chlapec z neúplnej rodiny, vychovávaný jemnou, citlivou matkou, sám s poetickou dušou stratenou v prostredí detskej hrubosti a fyzickou dispozíciou nie dosť silnou na existenciu v tomto prostredí. Prichádza k tragickému zakončeniu.

V čase, keď Bertrand Russell vyslovil svoj predpoklad o potenciálnom definitívnom zániku rodiny, znela jeho úvaha skôr ako teoretická fikcia na skúmanie určitého problému. Epizódka z vlaku je však viac ako výrečným svedectvom súčasného štádia procesu rozpadu dnešnej rodiny a aktuálneho stupňa jej formalnosti.

Súčasná sociológia pozoruje tendencie, konštatuje. Nezaobrá sa rizikami, na ktoré už upozorňoval Bertrand Russell, ani prípadnými novými rizikách. „Degradácia rodinných vzťahov je zrejme, prichádza do úvahy potenciálny zánik rodiny.“ To je zo strany súčasnej sociológie všetko. Na sociologickej prednáške sa pri konštatovaní o tomto vývoji ozvala ironická poznámka z publika: „Manželstvá nezaniknú, veď predsa homosexuáli ...“. Mierne pobavenia v miestnosti a niekoľko ďalších hlasov predstavovalo celé názorové spektrum, aké sa v spoločnosti v súčasnosti k tejto otázke vyskytuje. Konečné stanovisko prednášajúcej: „Je to danosť, je to biologické určenie a nedá sa s tým nič robiť. Keď sú citliví, nech vychovávajú ...“. Toto krátke zhrnutie obsahuje podstatu problému v celom rozsahu. V nedávnej minulosti bol takýto prípadný názor prísne súkromný, nezverejňoval sa pre obavu z nepochopenia spoločnosti. Prednášajúca ho vyslovila verejne, hoci to nebolo jej povinnosťou. Je to názor, ktorý sa stáva stále modernejším a stáva sa legislatívnou normou aj v krajinách považovaných doteraz za „bašty“ konzervatizmu, a o krok pozadu sú podľa všeobecnej mienky národy, ktoré sa s touto otázkou legislatívne nevyrovňali. Je len otázkou času, kedy tak urobia.

Je hodné povšimnutia, že ako vo vyslovenom názore prednášajúcej, tak aj vo všeobecnej argumentácii pri odôvodňovaní tohto názoru sa príliš akcentuje genetická určenosť na odôvodnenie tohto stanoviska. Svoju sexuálnu orientáciu nik nemá možnosť ovplyvniť, rodí sa s ňou a aké právo má spoločnosť diskvalifikovať jednotlivca za čokoľvek, čo je

PAVOL SUCHÁNK

Sociológia a homosexualita

mimo jeho osobnej zodpovednosti. Názor teda zodpovedá po každej stránke formulácii ľudských práv, ako ich chápe dnešná spoločnosť.

S genetickou určenosťou sexuálnej orientácie by sa dalo polemizovať len na platforme experimentálnej a výskumnej medicíny. Ale štatisticky zistený zvýšený výskyt homosexuality v prostrediach, kde je možnosť prirodzeného stretania pohlaví obmedzená, už sám dostatočne jasne naznačuje, že tento výskyt nemôže byť vecou náhodnej koincidencie s genetickou určenosťou. A aj klinická sexuológia sama ešte dôraznejšie dokazuje, že takéto biologická definícia pôvodu sexuálnej orientácie nie je postačujúca. Americkí sexuológovia William Masters a Virginia Johnson začali svoj sexuologický výskum v čase, keď táto oblasť bola pre seriózny vedecký výskum ešte takmer nepredstaviteľná. V ich sexuologickom sanatóriu sa homosexualita nijako nediskriminuje. Nejde o nich dokonca ani o pokusy konverzie na heterosexualitu. Ale chorobopisy a vývoj choroby v prípadoch, ktoré popisujú, poukazujú jednoznačne na existenciu homosexuality získanej. Viaceré z popísaných klinických prípadov averzie k opačnému pohlaviu sa ukázali byť dôsledkom zneužívania, traumatizujúcich zážitkov z detstva ap. Ale traumatická skúsenosť a z nej vyplývajúce formovanie života jednotlivca, to už je pole pre psychoanalýzu. Tento fakt by ešte nemusel prekvapovať. Opozícia v interpretácii javov sa vyskytuje aj v exaktných vedách, kde je definícia javu obyčajne oveľa jednoznačnejšia a existuje len veľmi malá možnosť jej subjektívneho ovplyvnenia. Jeden z najlapidárnejších príkladov existencie duálneho nazerania na určitý jav existuje v súčasnej fyzike. Zo svetelných fenoménov niektoré zodpovedajú vlnovej teórii, niektoré teórii korpuskulárnej. Obe teórie nie sú kompatibilné. Existujú však paralely. V konečnom dôsledku musí nejaký druh spojenia medzi nimi existovať.

V súvislosti s problémom, o ktorom sme začali hovoriť, sme však skonštatovali tendenciu limitovať celý problém práve na genetickú platformu. Na prvý pohľad je táto tendencia nepochopiteľná.

Ak ide o argument na podporu likvidácie diskriminácie jednotlivcov s odlišnou sexuálnou orientáciou, mohla by byť táto otázka irelevantná. Sexuálna orientácia, pokiaľ jednotlivcov neprekáža participovať na živote spoločnosti, nemala by byť dôvodom k jeho diskriminácii bez ohľadu na to, či je vrodenná alebo získaná. Ale dôvod na príklon ku genetickej určenosti má príčiny trochu odlišné. Ak je totiž sexuálna orientácia danosťou, je treba vnímať ju jednoduchou ako status quo a jej akceptáciou je problém vyriešený. Ak jej priznáme psychologický rozmer, problém tu práve začína.

Na existenciu fenoménu človeka vôbec je možné pozeráť z dvoch strán. Človek je vrcholom vývoja a jeho vývoj je potenciálne neobmedzený, alebo môže byť len chorobou, parazitom zostarutej hmoty. V jednom i v druhom prípade je však projekt, ktorým Príroda riadi vývoj, geniálny. Lenže Homo sapiens, jeden z jej produktov, si v určitom štádiu

vývoja uvedomil, že sa s ním manipuluje. Z tohto hľadiska je libido úskokom, trikcom prírody. Homosexualita je potom odmietnutie participovať na podvrhnutom zámere, s ponechaním si prostriedkov, ktoré na svoj maskovaný zámer príroda poskytla a s ich následným nakladaním podľa vlastných predstáv. Tento princíp je implicitnou súčasťou stanoviska, ktoré už začíname prijímať ako všeobecnú normu morálky spoločnosti.

Narazíme tu však na kruh, do ktorého sme sa sami uzavreli. Ak konštatujeme, že sexuálna orientácia je biologickou danosťou, je príroda aj správcom jej distribúcie. Prítomnosť homosexuality bude zase dielom prírody, ktorú sme sa pokúsili postaviť do úlohy outsidera.

Nezávisle od toho, akú axiómu zvolíme za východisko, nedokážeme sa pri nijakej logickej konštrukcii vyhnúť termínu „anomália“. Ak túto okolnosť budeme akokoľvek ignorovať, nedokážeme sa jej zbaviť. Desmond Morris, autor knihy The Human Zoo hovorí o absencii homosexuality u zvierat žijúcich vo voľnej prírode. U zvierat žijúcich v zoológických záhradách však fenomén homosexuality existuje. Po tejto informácii by nám mal byť už vyslaný signál čitateľný. Ale ak ho prijmemo nie ako symptóm, a pokúšame sa varovnú informáciu zistenej diagnózy jednoducho ignorovať tým, že jej priznáme štatút rovnocennosti s normou, uzatvárame sa sami do „zoologickej záhrady“ beztoho, že by sme mali záujem pozrieť sa na vlastné obydlie aj spoza ohrady.

V súvislosti s evolúciou sme zvyknutí narábať s miliónmi rokov ako so sekundami, ale v skutočnosti je príroda oveľa pohotovejšia, ako sme ochotní si to uvedomiť. Pokusy o imitáciu evolúcie v laboratórnych pomeroch väčšinou zlyhali. Ale v skutočnosti aj tu sa napokon preukázala genialita prírody. Príroda jednoducho odmietla reagovať na vlastnosti, ktoré sme chceli evolúciou rýchlo sa množiacich živočíchov imputovať, pokiaľ sme ich arbitrárne zvolili beztoho, že by sme prírodu samu presvedčili o ich užitočnosti pre daný druh. V skutočnosti však takéto laboratórium vytvorila medicína. Každá generácia baktérií a vírusov získava odolnosť proti liekom, ktoré sa použili proti ich predchádzajúcim generáciám. To už je evolúcia, ktorá sa odohráva pred našimi očami.

A napokon známy štatistický fakt: v rokoch vojny sa rodí viac chlapcov. Tým je naša predstava o inertnosti alebo ťarbavosti prírody voči aktuálnej situácii usvedčená z omylu. Určenie pohlavia embrya, zdá sa, je rozhodne vyššia biologická operácia ako manipulácia s chro-

mozómami určujúcimi jeho sexuálnu orientáciu, a príroda predsa reaguje bezprostredne na psychózu spoločnosti, aby kompenzovala straty podľa aktuálnej potreby.

Pokiaľ sa nám teda podarilo eliminovať z problému psychológiu, bolo to len za cenu ignorovania prípadnej výstahy.

Podľa teoretickej interpretácie psychoanalýzy sú všetky deviácie v chovaní ľudského individua nezrelosťou, uviaznutím v niektorom neprekonanom štádiu vývoja osobnosti a regresiou do predchádzajúceho „úspešne“ absolvovaného štádia. Podľa tejto interpretácie je homosexualita predposledným štádiom pred záverečným štádiom vývoja, heterosexualitou, ktorá znamená definitívnu zrelosť individua. Bývalý Freudov poslucháč, americký psychoanalytik Theodor Reik postrehol v homosexualite jemnú, ale podstatnú nuansu.

„Je jasné, že niektorí homosexuáli preberajú úlohu žien. Správajú sa vo svojich vzťahoch k iným mužom ako ženy, imitujú ženské spôsoby a manieri a obyčajne prejavujú ženské postoje pohyby, detailmi oblečenia a zvykmi. Všetci pozorovatelia sa zhodujú v názore na týchto charakteristických črtách, ale je v nich rys, ktorý napriek ich bdelosti uniká ich pozorovaniu. ...

... Ktokoľvek mal možnosť pozorovať správanie homosexuálov medzi sebou, nadobúda dojem, že oni neimitujú ženskosti, ale sa „preobliekajú“ do nej. Keď počúvate ich rozhovor, ako jeden muž hovorí s druhým, počujete v ich imitácii ženskosti jasné tóny podvedomého výsmechu a nenávisťných úšľabkov.“ (Theodor Reik: Psychology of Sex Relations, New York).

Nejde teda v skutočnosti o imitáciu, ale - o karikatúru.

Pokiaľ sa niekto nestretol s chovaním tohto druhu - takéto dvojice sa ešte donedávna nie príliš prezentovali na verejnosti a vzorka ich chovania nemusela byť teda ani príliš dostupná - mohol by prijímať toto tvrdenie s určitou opatnosťou. Okrem toho, karikatúra by nemusela byť príliš výrazná a mohlo by byť dané postrehnúť ju len skúsenému oku špičkového experta svetového významu. V súčasnosti však tento problém ovládol masovokomunikačné prostriedky a dnes je naopak málo jednotlivcov, ktorí nevideli zábery z manifestačných zhromaždení, na ktorých sa táto skupina obyvateľstva domáha svojho zrovnoprávnenia. Myslím, že po takýchto výjavoch už môžu byť akékoľvek výhrady k Reikovej interpretácii do bodky anulované. Tieto zhromaždenia sú zbavené akejkolvek dôstojnosti protestu. Nie sú manifestáciou, sú tiež jednoznačnou karikatúrou a stačí si predstaviť akúkoľvek inú sociálnu skupinu domáhajúcu sa svojich práv týmto spôsobom, aby bola jasná celá absurdnosť tejto konfrontácie.

Tu sa predsa prejavuje v plnom rozsahu, že cieľom nie je likvidácia diskriminácie v ich spoločenskom uplatnení. Pokiaľ spoločnosť akceptuje indiskrimináciu v tomto zmysle, niet nijakej zábrany, aby ich homosexuálna prax existovala. Ale ide práve o inštitucionálne potvrdenie manželstva, napriek tomu, že manželstvo, ako sme už v úvode vi-

deli, sa v živote spoločnosti stáva stále viac formálnou záležitosťou. O to však práve ide. Získať štatút rovnocennosti pre svoju deviáciu.

Po tomto kroku nasleduje už automaticky najkritickejší bod legalizácie. Právo na adopciu. Je to už len logická bodka za procesom uznania rovnocennosti homosexuálneho manželstva.

V sumarizujúcom názore, ktorý sme citovali v úvode, bola skrytá na prvý pohľad bezvýznamná poznámka: „... . Keď sú citliví, nech vychovávajú ...“. Poznámka naozaj len naoko bezvýznamná. Je v nej skryté jadro veci.

Model páru, ktorý vytvorila príroda na zachovanie druhu, fungoval v prírode od jeho sformovania až po súčasnú dobu. Toto banálne konštatovanie vyslovujeme len zato, že je východiskovým bodom k riešeniu. Múdrosť prírody v tomto ohľade sa nám stala v plnom rozsahu pochopiteľnou až vtedy, keď sme objavili pojem „synergie“. U väčšiny druhov v prírode je pár obmedzený na výchovu novej generácie. Čím dlhší vývoj k dospelosti nového jedinca, tým trvalejšia existencia páru. Vývoj ľudského individua si vyžaduje najdlhodobejšiu prípravu a na jeho optimálnu prípravu mu ponúka príroda trvalý manželský pár na jeho ochranu až do neskorej dospelosti. Ale psychoanalýza, ako sme už spomenuli, postrehla v homosexualite nezrelosť v dôsledku nezvládnutia posledného štádia vývoja a regresiu do predchádzajúceho štádia. Vývoj súčasnej ľudskej spoločnosti z pohľadu kolektívnej psychoanalýzy je analogický. Ľudský druh pri maturitnej skúške neobstál. Rodina, ktorá by mala byť garanciou optimálnej prípravy generácií a tým aj jeho vlastnej budúcnosti, zlyhala, prestala plniť svoju funkciu vzájomného partnerstva, stala sa promiskuitnou a formálnou a celkom logicky stratila aj synergický potenciál. V takej podobe sa samozrejme stáva zbytočnou.

Paralyzovaná rodina samozrejme neplní svoju funkciu ani voči svojmu produktu. Harlowov pokus s drôtenou opicou je notoricky známy a netreba ho popisovať. Stačí pripomenúť, že opica odchovaná drôtenou konštrukciou, ktorá jej poskytovala mlieko, nevedela v dospelosti pochopiť svoje mláďa domáhajúce sa nežnosti a brutálne ho za takéto náznaky trestala.

Tam, kde bola okrem konštrukcie s mliekom aj konštrukcia pokrytá srstou, kompenzovala malá opička nedostatok nežnosti tým, že sa túlila, k tejto kožušine. Ale mnoho súčasných rodín neposkytuje svojmu „mláďaťu“ ani to, čo by sa dalo nazvať ekvivalentom tej spomenutej experimentálnej konštrukcii pokrytej srstou. Tento proces už prebieha niekoľko generácií. A generácie, ktoré nasledujú po tomto „studenom“ odchove, nevedia rovnako, ako opica z Harlowovho experimentu, o čo vlastne ich potomkom ide, čo ešte by im mohlo chýbať, najmä ak žijú v materiálnom dostatku. A cítia sa kompetentní naprávať ich „iracionálne“ chovanie, celkom podľa opičieho vzoru. Na Harlowov experiment nebolo treba pokusné laboratórium s opicami. Je to súčasnosť súčasnej existencie.

Za týchto okolností sa zdá už celkom logická podmienka: „ak sú citliví, ...“ Oproti necitovosti súčasnej rodiny sa aj takéto riešenie zdá dobré.

Bolo by však dobré pripomenúť, že pri akomkoľvek pokuse o definíciu homosexuality sme sa nedokázali vyhnúť termínom „anomália“ a „deviácia“. Môžeme tieto vlastnosti tolerovať. Adopcia však už neznamená toleranciu. Adopcia je rozhodovaním za individuum, ktoré v nijakom prípade nemôže chápať, že je vystavené dlhodobému pôsobeniu anomálie v najvýmavejšom období, v ktorom sa tvoria esenciálne základy jeho celého budúceho života a ktoré je v každom prípade zbavené možnosti rozhodovať samo za seba.

(Pokračovanie na 11. strane)

Kresba: Andrej Mišanek

3/2006 (15. februára)

(Pokračovanie z 1. strany)

Hodnota slovenských obetí

My Slováci beh sveta nemôžeme zmeniť. Žijeme však najprv v našom slovenskom svete a až potom v tom širšom a svetovom. Tento náš slovenský svet môžeme a musíme najviac ovplyvňovať. Ak treba, aj korigovať. Ak si to vyžaduje obety, musíme čosi aj obetovať. Tí, čo vidia veci pod povrchom, musia mať odvahu pomenovať ich a ak to inak nejde, znášať aj nepríjemnosti v zápase o spoločné dobro. Tak to bolo v tom našom slovenskom svete v minulosti. A práve to, že sa v krízach vždy nakoniec našli múdri a odvážni, národ pretrvával i rásť. Prijímal duchovné podnety a rástol. V zlomových situáciách sa ukazovala jeho duchovná sila. Ak sa pozrieme iba pár rokov dozadu, vidíme A. Bernoláka, generáciu L. Štúra, osobný zápas a obeť M. R. Štefánika i A. Hlinku, odvahu i utrpenie nemalej časti vojnovjej inteligencie a tých, čo potom hynuli kdesi v Jáchymove, trpeli za svoje ideály v žalároch a trpeli aj tí, čo pred komunizmom odchádzali do sveta, opúšťali svoj domov a domovinu. Lebo horkým chlebom sa začína, ranou rozpoltenosti a trvalým smútkom je poznačený život emigranta.

Stratíme dnes azda hodnoty a oživujúcu silu týchto obetí?

Hmotná chudoba v situácii, keď človek a spoločnosť má dostatok vedomostí aj technických vymožeností čerpať z bohatstva prírody a už zhmotnenej ľudskej práce, je čosi zlé, zvrátené, čo treba zmeniť. Bohatstvo sveta treba čerpať a najmä rozdeľovať spravodlivo podľa pracovných zásluh, ale aj s ohľadom na rovnakú dôstojnosť každého človeka. Treba zápasit' s egoizmom, ľahostajnosťou a bezcitnosťou. Tento zápas vzniká podnetmi z citlivého svedomia a toho, čo poznáme ako druhú a dôsledkovú časť známeho, pre dakoho dnes aj úsmevne prijímaného príkazu: „...svojho bližneho ako seba samého“ (Mt 22, 37 – 39, Mk 12, 29 - 31). Práve toto je aj jadro nášho problému. V miere, ako nám toto dnes chýba, ocitáme sa v neistotách a strachu. Touto mierou sa rozmnožuje bieda a utrpenie.

Materiálna bieda i človekom zapríčinené utrpenie sú podľa svojho vzniku a prvotne duchovnou biedou.

Prirodzený poriadok a kríza

Duchovná bieda vzniká z pýchy, z pokusov vládnuť nad všetkým, mať všetko „teraz a tu“, byť pánom všetkého. Z nepochopenia poriadku sveta a miesta človeka v ňom.

Človek je síce svojou fyzickou substanciou súčasťou materiálneho sveta, nie je však jeho konštruktér. Nemôže sa protivit' prírode a jej prirodzenému poriadku, lebo nie je nad ním a nemôže ho zmeniť. Poriadok sveta a ten smiešny príkaz sú hranicou nášho slobodného konania, našej slobodnej vôle.

To isté platí aj v duchovnej sfére. Aj tam, napr. v medziľudských vzťahoch, by mal človek konať (správať sa) tak, aby nerušil spoločenskú rovnováhu a prirodzený duchovný poriadok. Ten je založený na rovnakej dôstojnosti každého človeka, na vzájomnom rešpekte a vzájomnej úcte ľudí, na ich rovnakých právach a s nimi súvisiacich povinnostiach. Človek napr. nemá právo siahnúť na život iného človeka, na jeho zdravie ani na jeho majetok, svoju slobodu a svoje práva nemôže využívať na ujmu slobody a práva iného atď.

Človek je sociálny tvor. Ak koná proti inému človekovi, je príčinou zla, ktoré sa k nemu môže vrátiť odpoveďou toho druhého. Ak ľudia stratia sociálny cit, zväčší sa priestor pre nespravodlivosť a rozmnoží sa aj materiálna chudoba. Ak napr. mladá generácia nemá nevyhnutné predpoklady na zakladanie rodín, klesá pôrodnosť. Keď sa k tomu pridruží násilná redukcie pôrodnosti, národ začne vymierať. Netvoría sa dostatočné zdroje na zabezpečenie dôchodkov, čo má ďalšie negatívne dôsledky. Ak sa dlhodobo udržiavajú a zväčšujú regionálne hmotné a sociálne nerovnosti, prejaví sa

to aj migráciou a nepokojom. Ak bohatý a mocný štát chce byť ešte bohatší a mocnejší, ak tento svoj program uskutočňuje na ujmu (ochudobňovaním a mocenským ovládaním) iného štátu, vznikajú veľké medzinárodné napätia, ba aj vojny, hrôzy a utrpenia, ktoré ich nevyhnutne sprevádzajú. Keď raz v minulosti jedna rasa chcela zničiť inú rasu, vznikli továrne smrti so všetkými strašnými dôsledkami. Ľudová múdrosť hovorí, že zlo plodí zlo. Zlo ruší prírodný a spoločenský poriadok a plodí nepokoj. Nepokoj znemožňuje a požiera všetky dobré.

Ak narušenie prirodzeného poriadku v istom spoločenstve presiahne isté hranice, vznikne dokonca spoločenská kríza, teda existenčné (duchovné) ohrozenie spoločnosti.

Usudzujem, že na Slovensku sa už dávnejšie hromadia znaky krízy, ba že sa už v nej nachádzame. Sú zreteľné v rozličných oblastiach nášho života.

Politická kríza

Slovensko je politicky nestabilné. Nestabilita je v parlamente, vo vláde, v politických stranách.

Zloženie parlamentu nezodpovedá volebným výsledkom. Poslanci opúšťajú strany, za ktoré kandidovali - zrádzajú svojich voličov. Verejne sa hovorí o rozličnom manipulovaní poslancov. Vládu (i parlament) ovláda malá skupinka ľudí, ktorých spriaznené strany slepo poslúchajú. Hlasovanie podľa svedomia často absentuje.

Politické strany získavajú svoju politickú silu v stave apatie voličov a voľbou tzv. menšieho zla. Volebné výsledky sú dnes aj v údajne vyspelých a demokratických krajinách manipulovateľné. Deformuje sa politická štruktúra a štruktúra moci. Do demokracie prerastajú prvky diktatúry. Demokracia umiera.

Naši politickí a štátni predstavitelia ľahko podliehajú cudzím vplyvom, ba i silnejúcemu protislovenskému nacionalizmu. Reálne je ohrozenie integrity a identity národa a jeho územia.

Politický rámec života slovenskej spoločnosti potrebuje ozdravovaciu kúru. Je dôležitý, lebo významne predurčuje budúcnosť Slovenska.

Prehliadané znaky materiálnej a sociálnej krízy

Materiálna kríza postihuje veľkú časť obyvateľstva. Tvoria ju nezamestnaní, dôchodcovia a ľudia s príjmami pod hranicou chudoby a biedy. Materiálne (a finančné) prostriedky prúdia do rúk malej a trvalo sa zmenšujúcej skupiny ľudí. Nemalá časť bohatstva štátu je v špinavých rukách. Spoločnosť je materiálne polarizovaná.

Národné bohatstvo sa prelieva do cudzích rúk. Vydávame sa napospas zahraničnému kapitálu. Štát stráca hmotnú základňu svojej autority, moci a existencie. V špekulatívnom tlaku sa nachádzajú naše významné materiálne zdroje: poľnohospodárstvo, lesné a vodné hospodárstvo. Slovensko je regionálne nebezpečne nevyrovnané.

Trvalo sa zhoršuje sociálna a zdravotná situácia veľkej časti obyvateľstva. Zdravie je v trhovom mlyne, ktorý nesie znaky praktickej eutanázie. Chudobným sa sťažuje prístup ku kultúre a vzdelaniu. Zisk rozhoduje o stave kultúry, o kultúrnej úrovni národa a svojimi dôsledkami aj o jeho duchovnej sile.

Slovensko prijalo funkciu pokusného králika: Rovná daň ťažko postihuje slovenský knižný trh, slovenskú kultúru a cenami potravín chudobné obyvateľstvo. Vyhovuje bohatým, ochudobňuje chudobných. Zhoršuje už aj tak nedobrú sociálnu štruktúru štátu. Pohľad zvonka na naše reformy nie je zhodný so životom spoločnosti.

Na sociálne požiadavky a kritiky sa oficiálne reaguje argumentom nedostatku peňazí, pričom sa finančné zdroje odovzdávajú do cudzích rúk.

Kultúrna kríza

je tiež dôsledkom materiálnej nedostatočnosti štátu: škrtia sa finančné zdroje na podporu národnej kultúry a kultúry vôbec. Zdanením tlačie sa zhoršila vydavateľská a publicistická aktivita v tej časti, ktorá prekračuje bulvárnosť a pseudokultúru. Národná inštitúcia - Matica slovenská - živorí a jej aktivity slabnú.

Administratívne odsunuté, finančne podviživené, metodicky a obsahovo tápajúce školstvo má (okrem ojedinelých výnimiek vo vychytených disciplínach) trvalo klesajúcu úroveň - zhoršila sa najmä úroveň základných a stredných škôl, ale aj väčšiny vzdelanostných odborov na vyššom stupni. Najvyššie kvalifikovaní odborníci sú administratívne odsúvaní zo vzdelávacieho procesu. Nepriemeraná pozornosť sa venuje zavádzaniu internetu, neuvažuje sa však o potrebe mravnej ochrany mládeže. Hospodárska neistota a nedostatok perspektívy vyháňa mládež do cudziny. Bohatšia cudzina prijíma najmä nadanejších, schopnejších a vysoko kvalifikovaných. Slovensko vzdelávaním mládeže podporuje bohaté štáty. Naše liberalistické myslenie smeruje dokonca k príprave návrhu zrušiť povinnú školskú dochádzku.

Zničila sa sieť vidieckych, čiastočne aj mestských kultúrnych stredísk a inštitúcií. Propaguje sa nekultúrna a nekultivovaná zábava, bulvárna literatúra a pseudokultúra najrozličnejších orientácií a pôvodov. Autori vážnej literatúry a kultúrne periodiká živorí. Najvplyvnejšie inštitúcie na podporu a šírenie kultúry - tlač, rozhlas a televízia - podľa hli politickej a finančnej moci a vláde zisku, propagujú a rozširujú nekultúrnosť, žijú z poloprávd, klamstiev a dráždivých klebiet, sú zdrojmi mravnej deštrukcie a úpadku. Zisk a primitívne hodnotenie popularity, nadbiehanie primitívnemu divákovi boli pôvodcom, pokles úrovne a rozširujúca sa bulvárnosť zasa dôsledkom nedávnych zmien v televízii. Verejnoprávne inštitúcie nie sú politicky nezávislé a neplnia svoju kultúrnu, kultivujúcu a výchovnú funkciu v prijateľnom rozsahu. Pretože žijeme v materiálnom svete, kultúra bez materiálnej základe tiež umiera.

Mravná kríza

je dôsledok i pôvod zla, ktoré sa šíri okolo nás. V globálnych zmenách, u nás v tzv. transformačných procesoch, v trvalých reorganizáciách a priam v mánii odmietania starého a prispôsobovania sa novému, podceňovania vlastného a nadhodnocovania cudzieho sa trhajú duchovné väzby a tradície, mení sa odveká a odskúšaná hierarchia hodnôt i záujmov, falšuje sa história národa. Slovensko je zaplavované chrobákmi vplyvmi, ako sú sexuálna neviazanosť, egoizmu, konzumný materializmus a neovládaná túžba po bohatstve, hrbosť a bezohľadnosť v medziľudských vzťahoch, glorifikácia násilia a zabíjania, umelé tvorenie falošných idolov a zhadzovanie osvedčených autorít, ošiaľ zábav a lákavých ponúk mládeži, systematické znehodnocovanie, programované zosmiešňovanie a špinenie aj tých tradovaných ideálov, ktoré sú najpevnejšou zárukou zdravia človeka a spoločnosti. Núka sa záplava časopisov s pochybným alebo zjavne a útočne

nemravným a protikresťanským programom, množia sa útoky na inštitúciu rodiny, opakovane sa oživuje zápas o zrovnoprávenie homosexuálnych (tzv.) partnerstiev s tradičnou rodinou. Domáce kultúrne hodnoty strácajú v našich médiách priestor. Kiná a televízia žijú z nákupu veľmi pochybných cudzích produkcií. Zabudnutou minulosťou je kultúra obliekania. Živorí slovenská literárna a umelecká tvorba. Niet ani na týždenné vydávanie literárneho časopisu. Školská mládež je literárne vyslovene negramotná. Kultúrna slovenčina sa z verejného priestoru pomaly sťahuje, už sa dokonca šírením pakultúry a všemožným mrzačením jazyka vyprázdňuje aj sémantika slovenského slova. Na Slovensku sa v informačnom priestore začína prejavovať nadradenosť angličtiny a vôbec cudzích jazykov nad slovenčinou. Majú pravdu tí, čo to pokladajú za dobrý moderný vývin? A vôbec: vedie ich k tomu hlbšie poznanie, či skôr osobný prospech? Je to z rozumu, či bez rozumu a proti rozumu?

Demagogické argumentácie svetovosťou, otvorenosťou, demokraciou a ľudskými právami pri bezhlavom importovaní systémovo, vývinovo a kultúrne cudzích prvkov, podnecovanie kultúrnej a duchovnej nestability – to všetko a mnohé iné sú fakty prehlbujúcej sa duchovnej krízy a nebezpečného vývinu Slovenska. To sú fakty jeho postupného duchovného vyprázdňovania, ktoré by sa po dokonaní tohto vývinu prejavilo stratou substance národnej identity a duchovnej integrity.

Nezodpovedá za to aj „slovenská“ politika?

Hrdo sa hlásime k svetu a k Európskej únii. Hrdo v nej aj vystupujeme. Sme vraj „líder“ postkomunizmu. Nezosmiešňujeme sa? Na čom chceme založiť svoju hrdosť? Naznačený vývin by určite nebol obohatením Európy. Bol by našim pričinením, z našej vôle a našou zavrhnutiahodnou iniciatívou stratou významnej zložky duchovného bohatstva Európy.

Východiská

Úsilie o nápravy v samej materiálnej, ba ani v samej politickej sfére nemôžu byť úspešné. O všetkom sa rozhoduje v duchovnej sfére a na etickom základe. Ak minister, poslanec, politik, verejný činiteľ, občan nemá citlivé svedomie, ak si sám nekladie otázky, čo je dobré a čo zlé, ak v rodine, v škole a vo verejnom priestore, to značí aj v tlači, rozhlase a televízii nie je občan kultivovaný a nie je pestovaná citlivosť jeho svedomia, máme je všetko ostatné. Preto ani verejné zlo a zločinnosť, ktorá už nadobudla nevidané rozmery, sa nedá odstrániť ani policajnými, ani právnymi, ani inými mocenskými, teda politickými zárokmi, lebo mravnosť nie je produktom týchto inštitúcií - ony samy sú v zlom stave. Denne prichádzajú správy, ktoré to potvrdzujú. Denne sa zjavujú nové tzv. „kauzy“. Celá politika je nimi presiaknutá. Je vážne chorá.

Východisko z rizikového smerovania tohto vývinu, zo stavu duchovného vyprázdňovania Slovenska, je v neskrivenom chápaní spoločného dobra, v poznaní, že šťastie človeka závisí od jeho duchovného stavu, že sloboda nemôže byť bezhraničná a egoistická, že spoločenstvo ľudí sa musí budovať na solidarite, ktorú najúplnejšie a najjednoduchšie vyjadruje požiadavka toho známeho druhého najväčšieho prikázania „...a bližneho ako seba samého“.

Východisko je v mobilizácii našich síl, v priamom vstupe občana do verejného života. Východisko je v aktivizácii mládeže a slovenských vzdelancov, v ich dennej prítomnosti vo verejnom, a to aj v kultúrnom živote, osobitne i v politike.

Východisko je v zásadnej zmene priorít: vzdelanosť, duševné zdravie a sila, zdravý duch a prirodzený mravný poriadok čiže mravnosť, ktorú sme pred viac než tisícročím prijali a po storočia udržiavali ako kresťanskú formu života, musia byť pred všetkým ostatným. Všetko ľudské sa začína ideou a k nej aj smeruje.

Ak odhodíme to, čo stvorilo a tvorilo našu identitu, nestratíme nič menšie než vlastnú identitu. Stratíme sa. Duchovne vyprázdnená spoločnosť umiera.

ÁBEL KRÁČ

Kresba: Andrej Mišanek

x x x

za červenou škraboškou
sa pred slnkom
skrýval chlapec
dnes v noci mu ktosi tichý
dal pod jazyk topánok
na rozlúčku kamienky

ráno odchádzal
posledný grécky boh
celkom bosý
s poludníkmi okolo členkov

amsterdam ho na chodidlách
bolel viac
ako to že v neho nikto neverí

niekedy sedí v parku na lavičke
a tvári sa ako obyčajný starec
s oválnym bruškom
gaštana na dlani
vystrie ruku
a nikto nebude vedieť
či volal na kone
alebo iba nejaký pomýlený pilot
rozsypal na nesprávnou krajinu
rozžehnanie

ruky

raz sa mi zdalo
že boh je námorník
ukladal do fliaš
plachetnice
z napnutých dlaní
modliacich sa detí

keď sa prsty
zaplietli do seba
postavil im aspoň čln

nachytali doňho ryby

potom sa ma už nikto nepýtal
na tie isté ruky
pri modlení

rusko

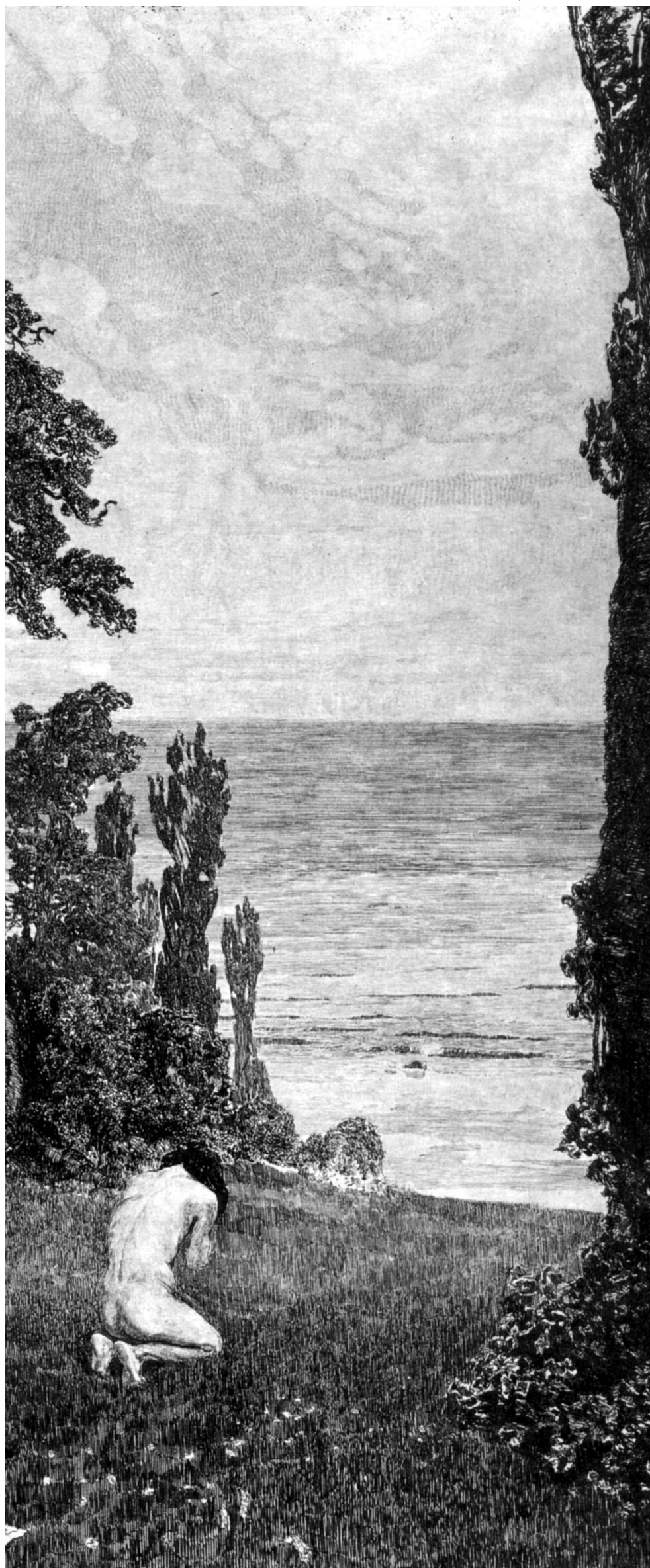
mesiac je odtlačok prsta
keď boha
nechceli pustiť
cez hranice

keď prišiel
vyzliekol si v krajine ruky
a ježiš namalovaný na oltári
nevedel
aké si má dať
druhé meno

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Kytica kvetov na gotickej veži

(Verše laureátky VIII. ročníka literárnej súťaže
o Cenu Slovenského učeného tovarišstva)

Ilustrácia: Max Klinger

bratia

pod dáždniky
z tvarov hebrejských písmen
sa skryl muž
z vrecka
mu rozpačito trčal
dážď
keď aj ovčiaky
strážia miesto stáda
nemecko

zhora si niekto
vyšrafoval krajinu
zostal v nej
len rybár
s kyticou karafiátov
stál pri poslednom jazere
pred jeseňou

niekedy sa z neho
vyhodí hlava

a niekedy
padne iba znak

čakania na toho
čo príde
po vode

tiež by mal päty mokré
od preskočenej mláky

usmial by sa
a vzájomne
by si vyslobodili detstvo
z ostnatého drôtu tváre

mama

pred niektorými domami
tlieskajú večer
malé deti
chcú odplašiť straky
čo zosadli
ku kútikom očí
akejsi ženy

nebo sa strhlo
ako starý plagát
spadli z neho nápisy
z ohňostrojov
na nový rok
židovský hvezdár
nad každou krajinou
spočítal čas
len v izraeli
mu stále vyšlo
5667

3/2006 (15. februára)

*otec**„ako veľmi si sa zmenila“**povedal prameň**keď mu anjel**ukázal**pobrežie**oceánu**ondrej...**čiernemu dáždniku**vyšli žily**po ruke ktorá ho držala**silnejšie než nebo dážd'**a bol to ten posledný**ktorý mu v dlani**objavil cesty**so stopami po podkovách**na múroch ušli**koníky z tieňohry**ich biely pastier**dnes márne čakal**na kocku cukru**z mužského hrdla**po pýche**raz si ľudia nevšimli**malého chlapca**chcel sa naučiť**na háčik z mesiaca**chytať ryby**sieť sa mu zdala**nepotrebná**pomaly ju spustil**na zem**po dlhom čase**ju našiel**pod kožou**na vlastných rukách**učil sa čítať**z uzlového písma**v krku**niektoré slová**sa už scvrkli**do hrbolčekov**ale boleli**aj na dotyk**pod prstami**vtedy po prvýkrát**zazrel obrysy**nevysloveného anjela**x x x**kostoly čakali**s kamennou kyticou kvetov**na gotickej veži**na ruku**ktorá by si ich zobrala**jej žily pripomínali rieky**od hladenia toľkých**pramienkov vlasov**vyobliekani ľudia**v laviciach**sa prežehnali**akoby robili ťah štetcom**v celkom novej modlitbe**namaľovanej cez tvár**už nepočkali**niekde na jej konci**mu začali vykať**holuby**raz sa ondrejovi z juhu**nevrátili všetky vtáky**pískali zvláštnym nárečím**vyšiel im naproti**pred dom**dážd' mal kolená**až po zem**v medzierke**medzi jeho slovami**našiel figúrku**keď im potom zahrál**na píšťale v nohách**posadali si okolo neho**a on pomaly vypustil**všetky vtáčiky**z dlaní chlapca**ako na ne dýchal**keď ich uvidel**na vianoce**zavesené**v oknách*

- Teodor Križka: *Vo viacerých literárnych súťažiach som sa stretol s menom Katarína Džunková. Verše mladučkej autorky ma hneď na prvé čítanie zaujali. Nedá mi, aby som sa jej teda nespýtal, čo pre ňu poézia znamená. Kedy a prečo začala písať? Kde sú zdroje jej inšpirácie?*

- Katarína Džunková: Nevieť, či sa dá definovať, čo presne pre mňa poézia znamená. Láska k poézii je jedna z tých lások, o ktorých keď vieme povedať, ako milujeme, milujeme málo. Poézia mi poskytuje azyl. Popri modlitbách je poézia miestom, kde môžem byť celkom sama, kde je moje pravé ja. Kde môžem byť celkom iná, ako sa javím ľuďom cez všedný deň.

Píšem od detstva, „písmenkovanie“ bolo pre mňa vždy čosi prirodzené. Prerástlo to z obvyčajnej detskej fantázie. Vymýšľala som si príbehy, básničky, pesničky alebo neviditeľné postavy, s ktorými som sa v duchu rozprávala. Veľa detí má svoje zápisníčky, do ktorých si píše básne, ale ktovie prečo, vekom táto tvorivosť zmizne. Možno je na poézii potrebné mať v sebe kúsok dieťaťa.

Veľa ľudí si láme hlavu nad tým, kde treba nábrať inšpiráciu, chcú rady, čo robiť, keď ich „nekope múza“... Inšpirácia neprichádza na počkanie. Po hlbšom prežití vo vnútornom tichu príde sama od seba. Každý senzitivnejší človek tvorí v takej chvíli poéziu. Len ju možno ako potrebu po niečom jemnom vyjadruje inou formou.

- Teodor Križka: *Mala si alebo máš svoje literárne vzory? Čo čítaš častejšie ako iné knihy?*

- Katarína Džunková: Mám rada svetovú prózu, snáď po európskej literatúre po 45 siaham najčastejšie. Ale špeciálne vyhradená nie som, ľubím veľa celkom odlišných knížiek...

- Teodor Križka: *Aký máš názor na vývin mladej slovenskej literatúry a poézie vôbec? Ma zmysel písať básne, keď svet je plný riešení problémov takých vzdialených od sveta literatúry?*

- Katarína Džunková: Áno, o to viac, že svet je plný problémov, poézia zmysel má. Je svetielkom v tme, aby sme nezabúdali byť ľuďmi.

-Teodor Križka: *Stala si sa Laureátkou literárnej súťaže o Cenu Slovenského učného tovaríštva. Porota ťa ocenila najvyššou cenou spomedzi viac než stovky súťa-*

žiacich napriek tomu, že si sa skromne prihlásila do kategórie medzi začínajúcich autorov. Je táto cena pre teba prekvapením, stimulom, záväzkom? Alebo pre teba literárne vavriny nie sú také podstatné?

- Katarína Džunková: Až také dôležité to nie je, nemôžem povedať, že by som sa kochala vo svojom mene na diplomoch. Klamala by som však, keby som vravela, že ma to nepotešilo... Vedomie, že vašu prácu niekto oceňuje, poteší asi každého. Ale viete, človeka môžu oceňovať kdekoľvek, ale keď on sám nie je so sebou spokojný, nie je mu to nič platné.

- Teodor Križka: *Necítiš ešte potrebu vydať svoju prvú básnickú zbierku, predstaviť sa knižným debutom?*

- Katarína Džunková: Vždy som si predstavovala spisovateľov ako múdrych a ctihodných ľudí, ktorým až ich zaujímavý život dal „patent“ na to, aby mohli písať knihy. A ja mám od tejto predstavy ešte tak ďaleko... Iná vec však je, ak by moja poézia, aj napriek tomu, aká je, mohla priniesť aspoň kúsok svetla iným. Vtedy je väzba autor – čitateľ veľmi dôležitá. Ale neviem, či na to nie je moja poézia (a aj ja sama) ešte predsa len prislabá...

Katarína Džunková a Teodor Križka

Páter Litva (uprostred) v spoločnosti Júliusa Bindera a Milana S. Ďuricu

Zvláštne, v posledný januárový deň som poobede odoslal pátrovi Felixovi Litvovi, SJ krátky e-mail v nádeji, že sa dočkám odpovede a že v nej nájdem znova aj nejaký zaujímavý materiál na uverejnenie. Lebo veru otec Litva nikdy nezaháľal. Ani na minútu. Vždy čítal, prekladal, písal alebo viadol múdre debaty so svojimi hosťami.

Navštívil som ho neraz v senioráte v Ivanke pri Dunaji, kde trávil ostatné roky života. Nikdy sa uňho nebolo treba ohlasovať. Vždy mal čas, hoci mal deň naplnený činorodou prácou. Kým vládol, bol aj členom redakčnej rady Kultúry. No aj potom sa živo zaujímal o všetko, čo sa vydávaním takého náročného časopisu súvisí. Prichádzal s nápadmi a veru neraz sa aj Kultúry zastal, keď niekto príliš zjednodušene a povrchné hodnotil našu prácu. A nielen to, želel Kultúre, aby sa čoraz viac otvárala širokému názorovému spektru. V jednej debате dokonca rozviedol potrebu zachraňovať mladú slovenskú

rodinu nie rečami, ale skutkami. Vyslovil názor, že treba začať stavať celé obce pre mladých so všetkou vybavenosťou tak, aby si domčeky reálne mohli postupom rokov splácať. Narazil však na nepochopenie. Škoda.

Naozaj, široký bol záber tohto mnohostranného jezuitu, ktorý tak veľmi miloval umenie, osobitne výtvarné, ale aj hudbu a literatúru. Veľmi si cením doslov k mojej knihe *Večernica Ranná hviezda*, v ktorom načrtol originálnu predstavu o zmysle duchovne živjej literatúry.

Pátra Felixa Litvu však 1. 2. povolal k sebe Pán. Už nikdy na mój e-mail neodpovie. Zostane však navždy vo mne jeho múdry a ľudský prístup rovnako ako jeho originálny prejav a zjav.

Pripomeňme si osobnosť pátra Felixa Litvu heslom, ako ho spracoval iný jedinečný súčasník historik František Vnuk.

TEODOR KRÍŽKA

Odišiel výnimočný človek

LITVA, Félix, SJ (* 11. 5. 1919 Mikšová, dnes súčasť Bytče - † 1. 2. 2006 Bratislava) – univerzitný profesor, publicista, národný a kultúrny pracovník.

Vyrastal v Trnave, tam navštevoval ľudovú i strednú školu. R. 1934 vstúpil do Spoločnosti Ježišovej. Noviciát absolvoval v Ružomberku. Stredoškolské štúdium dokončil v Kláštore pod Znievom, kde r. 1938 zmaturoval. Do r. 1941 študoval filozofiu v Benešove pri Prahe, od r. 1942 teológiu v Banskej Bystrici. Kňazské svätenie prijal 25.1.1945. Na Slovenskej univerzite v Bratislave študoval od r. 1946 dejiny a francúzsku literatúru. Popritom vykonával aj pastoračnú a pedagogickú prácu, ktorú násilne prerušila tzv. barbarská noc v apríli 1950. S ostatnými rehoľníkmi ho internovali v Jasove, neskôr v Podolínci. V lete 1950 sa mu podarilo odtiaľ ujsť. V ilegálite bol jedným z ôsmich jezuitov, ktorí mali riadiť rehoľu v prípade, že by provinciál nemohol vykonávať svoj úrad. Skrýval sa na Morave, v lete 1951 sa mu podarilo prejsť cez hranice na Západ. V r. 1951-1952 pracoval v redakcii slovenského vysielania Vatikánskeho rozhlasu. V r. 1952-1953 študoval spirituálnu teológiu na Katolíckej univerzite v Dubline, v r. 1953-1957 cirkevné dejiny na Gregoriánskej univerzite v Ríme. Štúdium zakončil doktorátom. Podstatná časť jeho dizertácie o financovaní pápežskej kúrie v 16. storočí (*L'attività finanziaria della Dattaria durante il periodo Tridentino*) vyšla tlačou v časopise Archivum Historiae Pontificiae (Vol. V/1967, s. 79-174). Po promócií dostal ponuku prednášať dejiny vati-

kánskej administrácie na tomto slávnom jezuitskom učilišti. Súčasne prednášal aj archivistiku na Vatikánskej arch9vnej škole pri Vatikánskom tajnom arch9ve. V januári 1968 ho zvolili za viceprovinciála slovenských jezuitov v zahraničí; aby mohol tento úrad patrične vykonávať, presťahoval sa r. 1970 do domu slovenských jezuitov v Cambridgei ON, Kanada. Úlohu viceprovinciála zastával do septembra 1975. Za jeho pôsobenia sa Misijný dom slovenských jezuitov stal veľmi aktívnym duchovným a kultúrnym strediskom Slovákov v Amerike. Vybudoval modernú tlačiareň a veľa času i úsilia venoval tlačovému apoštolátu. Nielenže riadil túto činnosť, ale on sám zredigoval a vysádzal značnú časť časopisov a kníh, ktoré tu vyšli, napríklad v novozaloženej edícii Priateľov dobrej knihy a v ďalších. Od r. 1974 hral významnú úlohu vo Svetovom kongrese Slovákov (SKS); bol predsedom Kultúrnej komisie SKS a ako blízky spolupracovník i osobný priateľ predsedu SKS Štefana B. Romana inicioval aj uskutočňoval mnohé náboženské, kultúrne a národné podujatia (prednášky, sympóziá, konferencie a pod.). Pozoruhodná bola jeho publicistická činnosť. Okrem mnohých článkov a štúdií, napríklad *Pred 400 rokmi prišli jezuiti na Slovensko* (Most, r.9, 1962, s.41-51), vypracoval heslá pre *Enciclopedia moderna del cristianesimo* (Rím 1958) a prispieval do viacerých emigrantských časopisov. S Jánom Moravským zredigoval *Pamätnicu slovenských jezuitov v Kanade, 1952-1977* (Cambridge ON, 1977). Po smrti Michala Lacku prebral r. 1982 vydávanie vedeckej ročenky

Slovenského ústavu *Slovak Studies* a bolo jeho zásluhou, že štvrtročník pre slovenskú kultúru *Most* mohol vychádzať aj po smrti svojho zakladateľa Mikuláša Šprince r. 1986. Pre potreby poslucháčov Gregoriánskej univerzity vydal skriptá *Historia Curiae Romanae (Dejiny Rímskej kúrie*, Rím 1960) a *Archivistica* (Rím 1962). Spolupracoval na vydaní bohato ilustrovanej sprievodnej príručky pre slovenských pútnikov *Rím a Vatikán* (Rím 1969). Spolu s Michalom Lackom pripravil do tlače modlitby v duchu Liturgie sv. Jána Zlatoústeho *Nesmierny Bože, sláva Tebe* (Paderborn 1960). Keď sa r. 1990 vrátil na Slovensko, všestranne pomáhal jezuitskej reholi obnoviť jej blahodarnú činnosť, najmä v oblasti tlačového apoštolátu, ktorá bola v rokoch totality (1950-1990) násilne zastavená. Aktívne sa podieľal aj na zriadení Trnavskej univerzity (1992), ktorá ho zvolila za prorektora. Aj na počinku bol aktívny a publikoval v časopise *Kultúra*.

Literatúra: Literárny almanach Slováka v Amerike, 1969, s.181-182; *Pamätnica slovenských jezuitov v Kanade, 1952-1977*, Cambridge ON, 1977, s.139; Horizont, 1979, č.5-6 (zdravica k šesťdesiatke); Náhalka, Š.: *Exsul Familia Slovacorum*. Rím 1962; Náhalka, Š.: *Pamätnica Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda. Vznik a prvé desaťročie*. Rím 1973; Rydlo, J.M.: *Vydavateľské dielo Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme 1963-1988*. Rím 1989.

FRANTIŠEK VNUK

Matičný deň v Heľpe

Podnetná akcia sa uskutočnila v rázovitej horehronskej obci Heľpa 22.januára 2006. Konal sa tam XIII. ročník Matičných dní, ktorý bol spojený s oslavou 80.výročia vzniku folklórneho súboru Heľpan a uvedením knihy Jozefa Cígera Hronského O neviditeľnom Tomášovi s podtitulom Brondove rozprávky. Zároveň na tomto podujatí bola odhalená pamätná tabuľa ľudovému rozprávkarovi Jozefovi Rusnákovi Brondovi, u ktorého J. C. Hronský čerpal materiál na knihu. Pred programom sa konala slávnostná svätá omša, ktorú celebraval prodekan Ján Gníp.

Do Heľpy zavítali aj vzácní hostia,

lórneho súboru Heľpan pod vedením Márie Mešťanovej, ktorým boli pri príležitosti 80.výročia vzniku udelené ďakovné listy. Všetkým zaspievala aj najstaršia členka súboru 85 ročná Mária Bošeľová. S vynikajúcim programom sa predstavili aj žiaci základnej, materskej a ZUŠ v Heľpe. Pre mnohých bolo určite príjemným prekvapením, koľko mladých hudobných talentov má naša obec. Spevom zaujala aj mužská spevácka skupina pod vedením Lukáša Bošeľu. Súčasťou programu bolo aj premietanie prezentácie žiakov a učiteľov ZŠ Heľpa pod názvom Po stopách ľudového rozprávkaru Jozefa Rusnáka Brundu.

a to vnučka Jozefa Rusnáka Brundu Emília Lilková s manželom, neter J. C. Hronského Mária Macul'ová, podpredseda Matice slovenskej Igor Kovačovič, riaditeľ Vydavateľstva MS v Martine Mgr. Stanislav Muntág, spisovateľ Peter Glocko, zástupkyňa primátora Brezna a poslankyňa parlamentu BBSK Ing. Janka Mihalovičová a ďalší.

Programom sa predstavili členovia folk-

Na záver citát z úvodu knihy Brondove rozprávky: „Hľadať rozprávky nie je ľahké. Rady sa schovávajú, nenájdješ ich hocikedy a hocikde, a neviem, koľko som chodil sem i ta po Heľpe, pokým som tieto tu našiel.“ Vážme si, že práve u nás našiel svojho času spisovateľ Jozef Cíger Hronský tieto rozprávky. Staňme sa na chvíľu deťmi a začiatkajme sa a snívajme, všetci, nielen rodáci.

MARTA PRIBILINOVÁ

Básnik má byť svedomím systému

Koncom januára 2006 sa v Trnave konal už VIII. ročník literárnej súťaže O cenu Slovenského učeného tovarišstva. Organizátormi boli: Literárny klub Bernolák v Trnave, Spolok sv. Vojtecha v Trnave, Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave, Mesto Trnava, Knižnica Juraja Fándly v Trnave, dvojtyždenník Kultúra a Bernoláková spoločnosť.

Odborná porota v zložení básnik Teodor Krížka (predseda), poetka Zlatica Matláková a literárny vedec a vysokoškolský pedagóg Jozef Brunclík vyhodnotila 473 prác od 108 autorov zo Slovenska, Česka, Talianska, Španielska a Kanady.

Pred vyhodnotením, odovzdaním ocenení a prehliadkou víťazných prác, autorov a hostí prijal na radnici zástupca primátora mesta Trnava, Ing. Ľudovít Daučo. Potom absolvovali krátke zastavenie pri pomníku Antona Bernoláka. Vyhodnotenie sa uskutočnilo v krásnych historických priestoroch Spolku sv. Vojtecha, priamo pod originálnym obrazom Slovenského učeného tovarišstva. Mons. Vendelín Pleva, riaditeľ SSV, privítal autorov aj hostí a poďakoval sa im za tvorivú prácu, ktorú si nenechali pre seba, ale podelili sa o svoje myšlienky aj s kultúrnou verejnosťou. Za príklad im odporučil sv. Pavla a jeho nesmrteľné dielo.

Podujatia moderovala organizátorka podujatia Adriana Horváthová, predsedníčka LK Bernolák a MO MS v Trnave. Predstavila víťazov jednotlivých kategórií, ktorí si okrem diplomu, ktorý prevzali z rúk predsedu poroty literárnej súťaže, odniesli aj knižné dary. Predseda poroty básnik Teodor Krížka poukázal na stúpajúcu kvantitu a hlavne kvalitu príspevkov. Osobitne vyzdvihol laureátku súťaže, Katarínu Džunkovú z Košíc, ktorá je veľkým prísľubom do budúcnosti slovenskej poézie a podotkol, že z víťazov sa už vytvára krásne spoločenstvo ľudí, ktorí prispievajú ku krajšiemu obrazu súčasného Slovenska.

Aj odborný seminár nezaostal kvalitou za minuloročným. Predseda poroty znova zdôraznil, že viacerým autorom chýba reflexia súčasnosti a ambícia formovať ju. Poukázal na nevyčerpatelnú inšpiráciu Katolíckej moderny. Básnik v podstate píše poéziu pre ďalších "básnikov", lebo za takých treba považovať aj dobrého čitateľa poézie, ak má hĺbke poézie porozumieť. Netreba sa dať odradiť tvrdením, že dnes už básnik nie je svedomím národa. Naopak, práve dnes sa musí stať aj svedomím systému.

MARGITA KÁNIKOVÁ

LAUREÁT SÚŤAŽE O CENU
SLOVENSKEHO UČENÉHO TOVARIŠTVA
Katarína DŽUNKOVÁ, Košice

POÉZIA ZAČIATOČNÍCI

1. miesto: Lýdia ĎURIŠKOVÁ, Bratislava
2. miesto: Ondrej ŠTULLER, Tlmače
3. miesto: Paula PRAŠILOVÁ, Skalité a Martin HAJAŠ, Bratislava

ČESTNÉ UZNANIE

Elena CENGELOVÁ CARINA, Milano, Taliansko

POÉZIA POKROČILÍ

1. miesto: Ingrid LUKÁČOVÁ, Sečovce
2. miesto: Eduard GOMBALA, Banská Bystrica
3. miesto: Jana CEHELSKÁ, Považská Bystrica

Čestné uznanie: Silvia MAJERSKÁ, Trnava

PRÓZA ZAČIATOČNÍCI

1. miesto: Renáta BOJNÍČANOVÁ, Madrid, Španielsko a Michal SCHMIDT, Budmerice
2. miesto: Lucia KVAPILOVÁ, Košice
3. miesto: Oľga KOLLOVÁ, Ružomberok

Čestné uznanie: Magdaléna JAVOROVÁ, Rožňava

a Lenka RUSÁKOVÁ, Žilina

PRÓZA POKROČILÍ

1. miesto: Anežka SABÓOVÁ, Levice
2. miesto: Jozef PÁLENÍK, Svinná
3. miesto: Gabriela SPUSTOVÁ, Suchá nad Parnou a Berco Trnavec, Bratislava

Čestné uznanie: Alžbeta VÍTKOVÁ, Kremnica

a Jozef KOTTRA st., Levice

Cena primátora mesta Trnava: Imrich JESENSKÝ, Čaňa
Cena Spolku sv. Vojtecha:
Július HOMOLA, Žiar n/Hronom
Cena Kultúry: brat GOTTSCHALK, Želiv, Česko
Cena Matice slovenskej: Ctibor GREGUŠ, Zvolen
a Marianna KELLEROVÁ, Banská Bystrica
Čestné uznanie MO Matice slovenskej v Trnave:
Margareta PARTELOVÁ, Trnava

S tojíme v Trnave pred pomníkom Antona Bernoláka od akademického sochára Jána Koniarka, ktorý bol odhalený s veľkou slávou 10. októbra 1937. Vtedajšia centralizovaná pražská moc, ktorá vládla pod taktovkou čerstvo zvoleného prezidenta Edvarda Beneša, chcela využiť túto slávnosť na utlmenie veľmi silného hnutia za autonómiu Slovenska, ktoré malo podporu v širokých vrstvách spoločnosti. Na pomýlenie Slovákov o dobroprajnosti československej vlády malo pôsobiť najmä to, že na túto slávnosť poslali novovymenovaného predsedu vlády Československej republiky - Slováka Dr. Milana Hodžu. Tento priehľadný manéver Edvarda Beneša a vtedajšej centralizovanej pražskej vlády, ktorá obhajovala v praxi len české záujmy, slovenská verejnosť však odhalila. Slávnosť sa zmenila na propagáciu ideí a požiadaviek Slovákov prostredníctvom predstaviteľov autonómistického hnutia.

Zámerne som začal spomienkou na udalosť, ktorá sa udiala pred takmer 80 rokmi. V súčasnosti, keď sme opäť nadobudli stratenú slovenskú štátnosť, už sú takéto "udalosti" len vhodné pre prácu historikov a pre súčasný život neaktuálne? Naopak. Každodenná prax nás presvedča o tom, že všetky podstatné znaky, ktorými sa prejavujú a prezentujú národy vo svete, sú v Slovenskej republike bagatelizované, mnohokrát zosmiešňované.

Ciele "mocných" sú stále tie isté. Mení sa len ich pomenovanie a forma. V Rakúskej monarchii, neskôr dualistickej forme štátneho súžitia v monarchii a v Československej republike naše výnimočné osobnosti bojovali za zachovanie existencie národa, materinskej reči a kultúrneho dedičstva. Dnes sú však opäť zväčša zaznané všetko slovenské a národné. Pod inou rúškou sa začínajú forsirovať idey o európanstve (predtým proletársky internacionalizmus). Na národnú kultúru, na zachovanie národného dedičstva a vzdelávanie niet v štátnom rozpočte dostatok finančných prostriedkov. Stavby dostávajú indiferentné, nehovoriace názvy. Čerstvý príklad? Bratislavský most pomenovaný Apollo i napriek tomu, že sa proti tomuto názvu zdvihla všeobecná vlna protestov. Na pripomenutie význačných osobností našej histórie, na tvorbu pamätných tabulí, bust, sôch nie sú peniaze. V hlavnom meste štátu má kodifikátor spisovnej slo-

venčiny Anton Bernolák nedostojnú bustu zastrčenú za Konkatedrálou svätého Martina a najvýznamnejší slovenský básnik bernolákovského hnutia Ján Holý má umiestnenú bustu neďaleko v kúte medzi dvoma budovami. Pomenovanie 40% ulíc v hlavnom meste je internacionalistického charakteru z predošlého režimu a veľká väčšina nesie pomenovanie podľa kvetín, rastlín či zemepisných názvov. Nie je politická vôľa na to, aby po veľikánoch našich národných dejín z ob-

Do slovenskej kultúry... pál'!

Z prejavu predsedu Bernolákovej spoločnosti Jozefa Prokopa

lasti kultúry, jazykovedy, politiky a cirkví boli pomenované najhlavnejšie námestia a ulice a na námestí pred Úradom vlády Slovenskej republiky bol vytvorený napr. panteón najvýznamnejších osobností slovenského národa.

Vlády v susedných krajinách sa v oveľa väčšej miere starajú o národnú kultúru, sú tam vydané objektívne učebnice dejepisu a literatúry. Takto konajú aj ostatné štáty EÚ.

Žiaľ, sme svedkami, že nami zvolení predstavitelia vo vláde a v parlamente nechápu potrebu prehľbovať historické vedomie. Alebo chápajú ho jednostranne: stačí si povšimnúť, koľko pamätníkov odhalil podpredseda vlády Slovenskej republiky Pál Csáky - sochy Atillu, Petőfiho, pamätníky bájných turulov a iných mytologických postáv a podobne.

Ešte šťastie, že na rozdiel od hlavného mesta väčšina primátorov miest a starostov obcí a ich zastupiteľstvá vychádzajú z myslenia a čítania občanov, čím "suplujú" hlavné mesto. Na čestných miestach stavajú pamätníky pre najvýznamnejšie osobnosti histórie. Boli odhalené pamätníky A. Bernolákovi v Žiline, Nitre, Námestove, Trnave, Nových Zámkoch, Bardejove, Michalovciach, Prešove, Senci a iných mestách a obciach. V mestách a obciach na Slovensku samosprávne orgány vytvárajú priestor pre úctu k osobnostiam a tvorivo rozvíjajú vedomosti občanov o novom a mnohokrát zamlčované skutočnosti.

Medzi takéto mestá patrí aj Trnava. Nesporne tento rozmer má i uskutočnenie VIII. ročníka celoslovenskej literárnej súťaže "O cenu slovenského učeného tovaríštva".

Nie nadarmo sa hovorí, že národ je natoľko vyspelý, ako si váži svojich veľikánov. Medzi takéto výnimočne osobnosti nesporne patrí aj Anton Bernolák. Žiaľ, existujú ľudia, podľa ktorých história "sa píše" podľa podružných, skupinových kritérií. Napr. národné obrodenie na Slovensku sa nezačína osvietenskými reformami od čias vládnutia panovníkov Márie Terézie a Jozefa II., - pod vedením Antona Bernoláka a jeho nasledovníkov združených v Slovenskom uč-

šiu odozvu doma i v zahraničí. Dokumentuje to aj 108 zaslaných prác. Aj prostredníctvom tejto súťaže sa verejnosť oboznamuje so poprednými predstaviteľmi bernolákovského hnutia ako bol Jozef Ignác Bajza - autor prvého slovenského románu, Juraj Palkovič - prekladateľ Svätého písma do Bernolákovej slovenčiny a iniciátor vydania päťzväzkového Bernolákoveho slovníka - Slowar Slovenskí, Česko - Latinsko - Nemecko - Uherskí, Juraj Fándly - významný kul-

narodnej literatúry a vedy, propagátori Bernolákovej slovenčiny Anton Baník, Jozef Ščasný, kardinál Juraj Haulík, spoluzakladateľ Matice chorvátskej a Spolku milovníkov reči a literatúry slovenskej, podporovateľ vytvorenia chorvátskeho spisovného jazyka, Štefan Moyseš, biskup, vedec, prvý predseda Matice slovenskej, Andrej Radlinský - propagátor Bernolákovej spisovnej slovenčiny a zakladateľ Spolku svätého Vojtecha v Trnave, Ján Palárik - popredný slovenský dramatik, Martin Hattala - spoluautor tretej úpravy slovenského spisovného jazyka, Franko Víťazoslav Sasinek - najvýznamnejší slovenský historik 19. storočia a mnohí iní.

Treba sa hlboko skloniť pred pracou tých pedagógov, ktorí systematicky a cieľavedomo sprístupňujú činy významných osobností našich dejín pre našu mládež. Toto je jedna z ciest, ako môžeme zachovať prostredníctvom nastupujúcich generácií našu jedinečnosť, hrdosť na svoj pôvod, na svoju materinskú reč, zachovávať a rozvíjať kultúrne dedičstvo.

Ján Koniarek, nestor slovenských sochárov, počas odhaľovania svojho súsošia na počesť Antona Bernoláka v roku 1937

Čím ďalej ste od vlasti, tým viac po nej túžite

Literárnu súťaž o Cenu Slovenského učeného tovaríštva možno už označiť za medzinárodnú. Okrem básnikov z Česka, Španielska a Kanady sa jej zúčastnila aj Elena Cengelová Carina z Milána v Taliansku. Táto rodáčka z Banskej Štiavnice študovala na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Neskôr pracovala na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici, kde spoznala svojho talianskeho manžela, s ktorým má dvoch synov. Manžel ovláda slovenčinu v takej miere, že číta slovenské noviny, časopisy a kniha o Sitnianskych rytieroch patrí medzi jeho najobľúbenejšie. Synovia hovoria po slovensky veľmi pekne a často navštevujú Slovensko. Od narodenia majú dvojité štátne občianstvo, čo im prinieslo istú starosť, lebo na vojenskú službu ich pozvali tak na Slovensku ako aj v Taliansku. Problém sa vyriešil sám, lebo po skončení štúdia obe krajiny zrušili povinnú vojenskú službu.

Po vyhodnotení spomínanej súťaže sme sa Eleny Cengelovej Carina spýtali na jej začiatky v Taliansku.

- Začiatky v Taliansku boli veľmi ťažké, lebo na ľudí z východného bloku sa pozeralo krivým okom, boli tu značné predsudky. Aj v samotnej rodine som to mala ťažké. Chcela som ísť do jazykovej školy a dať si nostrifikovať môj diplom. Lenže moja talianska rodina bola presvedčená, že jedinou povinnosťou manželky je starať sa o manžela. Svoje práva som obhajovala aj tým, že som začala vyučovať hru na klavíri a nakoľko ovládam päť rečí, privyrábala som si aj ako tlmočnica a sprievodkyňa turistov.

V tom čase sa začalo u mňa prebú-

dzať národné povedomie. Čím ďalej máte vlast, tým viac po nej túžite. Všetko, čo človek nevnímal keď žil vo vlasti, v cudzine mu začína byť krajšie a vzácnejšie. Napríklad na Vianoce som si od rodiny priala poéziu slovenských klasikov, hlavne Andreja Sládkoviča. Keď som ich recitovala na rôznych súťažiach, nedocenila som ich tak ako teraz v zahraničí. Tak isto medzi vianočnými darčekom z Slovenska nemohlo chýbať ani video so slovenským folklórom.

Majú rodáci zo Slovenska v Taliansku svoje spolky?

- Spolok bol založený ešte v čase trvania Česko-Slovenska. Po rozdelení nám náš konzul navrhol založenie vlastného spolku. Do tohto projektu som sa pustila s veľkým nadšením a spolok má názov Združenie krajanov a priateľov Slovenska. Bola som jeho prvou predsedníčkou a po istej rotácii som znova v tejto funkcii. Hovoríme zásadne slovensky, ale našim talianskym priateľom zabezpečujeme tlmočenie. Sme kultúrna a apolitická organizácia, ktorá žije z vlastných príspevkov a sponzorských darov.

Naším hlavným cieľom je šírenie kultúry a slovenského jazyka so zameraním sa hlavne na deti slovenských rodičov, ktoré sa narodili už v Taliansku.

Hlavný dôraz kladíme na poéziu a hudbu. Keď sme mali dobrých sponzorov chodili k nám umelci aj priamo zo Slovenska, hlavne zásluhou nášho konzula. Preloženie konzula do Rima oslabilo našu pozíciu. Neskôr bol založený Slovenský ústav pri veľvyslanectve v Ríme. V Taliansku podľa nášho prieskumu žije približne tritisíc Slovákov. Najviac ich je na severe, okolo Ríma a pri Terste, kde zásluhou práce urobil prof. Milan Stanislav Ďurica, ktorý neraz navštívil aj naše združenie.

Mohli by ste nám povedať o svojej literárnej činnosti?

- V mladosti som začínala hlavne veršovanými rozprávkami pre deti. Veľmi blízke mi boli aj aforizmy, ktoré som uverejňovala časopisecky. Uverejňovala som aj v štiavnických novinách. Neskôr, už v Taliansku, hlavne o našej činnosti, som prispievala do Slovenského zahraničia. Prekladala som slovenské ľudové piesne do taliančiny a opačne. Preto aj moje básne majú presnú štruktúru ako hudba, aby sa mohli aj zaspievať.

Ako ste sa dozvedeli o literárnej súťaži o Cenu Slovenského učeného tovaríštva?

- Oznam o organizovaní som si prečítala v Katolíckych novinách a hneď som organizátorom poslala niektoré svo-

je básne. Účasť na vyhodnotení v Trnave bola pre mňa veľkým kultúrnym zážitkom. Nečakala som takú vysokú, priam profesionálnu úroveň. Platí to o organizácii, porote aj o odbornom seminári. Účasť na súťaži bola pre mňa veľkým prínosom a na budúci rok privediem aj ďalšie Slovenky, ktoré sa v cudzine pokúšajú tvoriť v slovenskom jazyku. Aspoň raz do roka jeden večer venujeme poézii a hudbe. Nejde o to, aby sme všetci boli básnikmi, ale aby sme sa o city, všetky radosti a starosti, ktoré sme v cudzine zažili, podelili s ostatnými.

MARGITA KÁNIKOVÁ

Kresba: Andrej Mišanek

(Dokončenie z predchádzajúceho čísla)

Uragán je slovo indiánskeho pôvodu a znamenalo boha zla. A okom tohto uragánu u nás je podľa mňa KDH. Treba si uvedomiť, že bez neho by naplnenie tohto scenára ľži ani nebolo možné. (Nejdem tu opäť sumarizovať ich kroky na dosiahnutie súčasného stavu, koho to zaujíma, nech si pozrie starší článok v Kultúre č. 18/2002 "Predvolebné križovatky".) Ján Urbánek vo svojej eseji "Pochmúrna nostalgia" v nedávnom čísle Kultúry píše: "Nostalgia nás však bude obchádzať, keď začneme spomínať na dávnu schopnosť slovenských katolíkov protestovať proti nespravodlivosti. Nespravodlivosť predsa so starou totalitou neumrela."

Čudovať sa trochu prestaneme, keď si uvedomíme, že za správcov spravodlivosti pre slovenských katolíkov sa samozvane a veľmi cieľavedome vyhlásilo KDH, aby sa o svoje práva ani náhodou neprihlásili sami. Veruže neviem, či prirovnanie k capovi, ktorý sa stal záhradníkom, je tu dosť výstižné. Netreba zabúdať, že na začiatku tohto štádia bol v podstate volebný podvod, takže celý ten uragán ľži ani nemohol byť spustený štýlovejšie.

Vo veku nových, efektívnych technológií už nie je problém inštalovať lož celoplošne. A opäť, nebolo to veľa ľudí, ale veľa peňazí, ktoré tu z neomarxistického a internacionalistického tretieho sektora potemkinovsky vyrobili obra. Najkomickjší zo všetkého je ich slovník, keď v záujme kominternovských ideí označujú tých "nesprávnych" - za komunistov.

Dzurinda neklamal len pred voľbami, klame stále, a najviac vtedy, keď nadáva niekomu do komunistov, ako naposledy Ficovi. Stačí si spomenúť na predvolebný štvorlístok jeho kandidáta na prezidenta, kam by sme pokojne mohli napísať ŠtB, KSC, KSS a SDKÚ. Pod SDKÚ patrí napr. ministerstvo obrany, a náčelník generálneho štábu sa podpísal pod knihu o histórii ozbrojených síl na Slovensku, kde armáda I. slovenskej republiky jednoducho neexistovala, len komunistickí zradcovia a prebehľáci.

Takúto lož si komunisti nedovolili ani na vrchole svojho panovania. Hoci všetko slovenské opľuli, predsa len fakty, aj keď prekrútené, so zaťatými zubami uviedli. Evidentne v boľševiky chápanej demokracii prekonávajú sami seba. Ba, možno podvedome, nám chcú ukázať, že demokracia je ešte horšia ako ich komunizmus. (Túto knihu si určite prelistujte, pretože inak mi neuveríte: Jozef Bystrický, Miloslav Čaplovíč, Imrich Purdek, Jan Štaigl: "Ozbrojené sily Slovenskej republiky, História a súčasnosť 1918 - 2005", vydal to Magnet Press v spolupráci (!) s Vojenským historickým ústavom.)

Dávnejšie som písal o tom, že sa našim komunistom rozplynuli ich nezmyselné ideály, no s o to väčšou chuťou sa pustili do rabovania, pretože peniaze im zostali ako jediná náhrada strateného sveta. Keď však chceme byť presní, niečo, čo by sa predsa len dalo ako - tak označiť za "duchovný" rozmer, im zostalo - český nacionalizmus. Šťasti preto, že v rámci inscenácie veľa našich "oficiálnych" strán vyrastalo z českého eštebáckeho podhubia a netreba zabúdať ani na dejiny. Pokiaľ Česi so Šmeralom aj pri zakladaní KSC sledovali výlučne český nacionálny záujem a dokonca sa vzopreli 21 podmienkam, ktoré Kominternu predpísala pre vznik komunistických strán, vznik KSS bol presne v intenciách Tretej internacionály, aby strany vznikali za medzinárodnej spolupráce. A tak na Slovensku zakladali stranu Česi, Nemci a Maďari, Slováci boli iba to povestné piate

koleso na voze. Taktiež si treba uvedomiť, že štyridsaťročné vymývanie mozgov českou nacionalistickou propagandou, ktorú by som prirovnal skôr k cieľenej lobotómii, muselo priniesť svoje ovocie. Najmä u komunistov, ktorí vždy patrili medzi tú obmedzenejšiu časť populácie, aj keď postupne dávali svoje deti študovať. Tam navyše pôsobil takmer darwinovský výber, pretože vyššiu funkciu mohol zastávať iba ten, kto uznával českú prvoradosť. A malá časť leninských taktikov si uvedomuje, že na Slovensku prežívajú iba vďaka týmto vydareným manévrom ľži, čo nebuduje trvať večne, a tak by sa radi pripili na chrbát silnejších, ktorí majú vo svojej krajine širšie zázemie. Že aj vďaka svojmu nacionalizmu, to im už nedôjde.

Trochu nádeje našim českým nacionalistom svitlo, keď Dzurinda vyhral voľby a viem, že veľa ich čakalo na opätovné vztýčenie českej zástavy nad Slovenskom. No Dzurindovi bicyklisti, aj keď nejakou zvláštnou bystrosťou neoplyvajú, predsa len zistili, že tí na-

JÁN LITECKÝ-ŠVEDA

Okno uragánu

cionalisti mali vlastne pravdu, a že je lepšie byť pri válove prvý. A tak Československo skončilo. Na večné časy. Časť ich voličov, ktorá to pochopila, im to dodnes nevie odpustiť.

No tí najväčší fundamentalisti, vedenie KDH, sú stále verní myšlienke, s ktorou zakladali svoju stranu - akoby sa im žiadalo dokončiť dobre rozbehnutú genocídu Slovákov. Na prvý pohľad vyzerajú dosť bezzásadovo a spoja sa s kadekým (dokonca aj s premenovanou KSS). Odtvtedy im volám súdruhovia.

No ak si dobre všimnete ich spojencov, zistíte, že stále sú verní svojej línii, že to nikdy nie sú proslovenské budovateľské strany. Akonáhle taký Smer začal trochu koketovať s Čechmi, hneď sa z neho stal pre KDH vitaný spojenec.

Slovník im v tomto čase ľži nerobí žiadne problémy, dokonca občas precedia cez zuby aj vety, ktoré sa zdajú proslovenské.

Všetci poznáme rozprávku o vlkovi a kozliatkach. Vlkovi nikdy nepadne ťažko zaklamať, že je mamička kozička. No pokiaľ vo verzií bratov Grimovcov si vlk jazyk iba prebielil kriedou, v našich končinách je ochotný prekuť si jazyk aj na žeravej nákovke, len aby dosiahol svoje.

Možno poznáte starý vtíp, ako sa chlap v krčme chváli, že u nich doma o všetkých dôležitých veciach, ako sa napr. postaví k vojne v Iraku, rozhoduje zásadne on a žena len o takých drobnostiach, ako napr. na čo sa použije peniaze alebo kam pôjdu na dovolenku.

V skutočnom živote to už nie je také veselé. Ale presne túto neveselosť nám predvážda KDH.

Zhruba v čase, keď Vladimír Palcko tak udatne, v ťažkých poveternostných podmienkach neďaleko polárneho kruhu bojoval za práva švédskych kňazov v spore s homosexuálmi, Daniel Lipšic veľmi rafinovane a nenápadne chcel zrušiť slovenské profesijné komory, aby českí projektanti, právnici a čo ja viem kto ešte mohli zase bez prekážok zaplaviť Slovensko ako v roku 1918. Hádám ani nemusím pripomínať, že Česi a ďalšie susedné štáty také niečo nechystali ani náhodou. Len s obrovským vypätím (asi aj za pomoci niektorých bicyklistov) sa to podarilo zvrátiť. A keď už je človek z niečoho úplne zhrozený, tak ako z STV, ktorú vedú nominanti KDH, ani sa mu to už nechce rozoberať, pretože slušné výrazy by

možno ani nestačili. Tak ako pri komentovaní toho, prečo KDH tak lipne na silových rezortoch. Keď však po roku 1998 táto garnitúra zistila, že Slovensko tu zostane, začala si aspoň uľavovať. Pľuvaním na všetko slovenské. Veď je demokracia. A takmer všetky finančné páky mala opäť vo svojich rukách, vrátane bohatého prílivu peňazí zo zahraničia. Hoci aj tu ide vlastne o naše peniaze - za každú vytiahnutú miliardu zo Slovenska sa milión vráti na propagandu...

Zo začiatku to bol v priemere jeden pľuvanec na jeden tanier slovenskej polievky, v poslednom čase sa im to už máli, a tak najnovšia mierka je na jeden tanier slovenskej polievky jeden fekálny voz. Ako bola napr. už spomínaná kniha o ozbrojených silách.

Momentálne to musíme vydržať, pretože nemáme žiadne páky, ako tomu zabrániť. Prípadne si optimisticky pripomínať, kedy kobyla najviac kope. No pokiaľ tu nebude ozajstná slovenská konzervatívna strana, musíme len čakať, že aspoň niektorí z tých hluché

sa prezentujúcich komediantov prídu na to, že si vlastne plávajú do vlastnej polievky. Nech ju nazvú akokoľvek. Pretože pokiaľ sa nechcú odsťahovať, musia v tom smrade, ktorý tu narobili, aj žiť. Mimochodom, Slovák nikdy nemôže byť český vlastenec, iba nacionalista.

Takmer

ekonomická odbočka.

Znechutenie širokých vrstiev nad štrngajúcimi kľúčikmi sa dá ľahko pochopiť. Po prevrate tu vládnu prakticky tie isté kádre ako pred prevratom, lož sa praktizuje ešte vo väčšej miere, iba teror trochu zoslabol. No už Aristoteles postrehol, že dav ide za peniazmi, a nie za čťou, navyše "miestny" dav bol vychovaný v materialistickej paradigme. Sloboda nikdy nepride automaticky a zaručene nikdy nám ju nedarujú komunisti, treba si ju iba vedieť presadiť. Zatiaľ si najviac slobody svojou brutalitou a bezočivosťou vydobyli kádre "včerajška", ktoré "dnešok" využili na také rabovanie, aké si do prevratu nemohli dovoliť. Keďže koláč je len jeden, zákonite veľa ľudí sa musí mať horšie. V tejto súvislosti našich boľševikov, preratujúcich svoje kontá, musí mimoriadne hriať na duši ešte aj to, ak začujú vôbec nie ojedinelé hlasy, že za "totality" bolo lepšie... To ako keby opäť začuli Internacionálu.

Druhá odbočka o jednej veľmi nepriehľadne rozohratej partii. Zverejnenie materiálov bývalej štátnej bezpečnosti. Už prvé podsunutie týchto materiálov Petrovi Cibulkovi zrejme bolo iba hrou, ako skryť tých, ktorí stáli na tribúnach, či robili najväčšie privatizácie. Veď keď už v máji delili majetky, takisto mali kopu času aj na to, aby so zväzkami ŠtB urobili, čo len chceli. Vybrali, pridali a podobne. Väčšina mien samozrejme sedela, aby hra vyzerala dôveryhodne. Čo sa sleduje ich zverejnením teraz, mi nie je celkom jasné, ale ani ma to veľmi nezaujíma. Pretože jediný bezpečný fakt, ktorý viem, že zväzky mali ONI a dovolili ich uverejniť ONI. Sám pozitívne viem o menách, ktoré by tam za normálnych okolností museli byť, a nie sú. Takže už len z morálneho hľadiska je nemravné tieto zoznamy brať vážne a jednému vytýkať to, čo sa druhému ľahko prepečie. Tu sú porušené hlavné základy spravodlivosti. Ak prejavíme záujem o tieto zväzky, iba sa pustíme do hry, ktorej pravidlá nepoznáme. To je ako hrať karty s niekým, komu sme dopredu povolili vybrať si esá. Takú hru nemôžeme v žiadnom prípade vyhrať. Tak ako

nikdy nevyhráme so škrupinkárom, ktorý nám nainscenuje niekoho, kto vyhrá a potom nás oberie aj o gate. Smutné na tom je, že vždy sa nájde niekto, kto si s nimi začne. Ak chceme niekoho posudzovať, tak výlučne iba podľa viditeľných faktov - čo urobil dobre, čo zle, či je to osožný alebo škodlivý človek, a nie podľa kritérií, ktoré nám podsunul niekto iný. A do duše nevidíme nikomu.

Pre mňa je nedôveryhodná už personálna politika na ÚPN a keď sa mi dostalo do rúk jedno z posledných čísel časopisu s veľkolepým názvom "Pamäť národa", nestačil som sa čudovať. Úvodný článok od komunistu, pomaly na každej druhej strane "oslobodenie" a celé je to zavŕšené bezočivými kadeháckymi ľžami o "zakladaní" KPVS. Ešte aj farba obálky je mi nejaká povedomá. Časopis do dnešných čias ako vyšitý. Iste, bolo by to pekné, polistovať si v takýchto originálnych, nevy-preparovaných zoznamoch, aj by sme z toho veľa usúdili o dnešku, dokonca všeličo by sa nám vyjasnilo. Žiaľ, je to

absolútne nereálne a musíme sa zmieriť s tým, že k takým materiálom sa nikdy nedostaneme. A podľa toho sa aj zariaďovať. Akékoľvek utopické očakávania, neakceptovanie reality, iba pomáhajú zahniezdiť sa hlúposti. A tá niekomu veľmi vyhovuje.

Táto úvaha nevznikla preto, aby som si poplakal, že vyhral súper. Veď sme ani nemali žiadnu šancu po tom, ako nás boľševici prevladovali v roku 1945 a viac ako štyridsať rokov si brutálne upevňovali moc metódami, ktoré zastrasili všetkých civilizovaných Európanov. Dôvod na písanie môže byť iba nádej. Jedným z dôvodov mojej nádeje je fakt, že to svoje posledné víťazstvo stále nemôžu otvorene priznať. Či už kvôli povestnému slovenskému kresťanstvu, či kvôli zvyškom európskej vzdelanosti, alebo kvôli tomu, že oni sami ešte stále rátať s tou zvláštnou slovenskou dôveryčivosťou. A možno je to len zo strachu. Tak im to víťazstvo priznajme my, aby sme sa mohli energickejšie a cieľavedomejšie pustiť do boja. Aby zo Slovenska nebol bastard, kde užka vrstva vytvára svet úplne cudzí nášmu človeku.

Všeobecne bastard je človek, ktorého gény nezodpovedajú génom jeho vychovávateľa, a tak sa v ňom tvoria všelijaké duchovne nevykvasené usadeniny, zahŕňajúca žľč, ktorá si veľmi často hľadá cestu von najbizarnejšími spôsobmi. Už som spomínal, že nie je ich veľa, no raz za čas sa k nim pridá aj nejaký naivný mladý človek, ktorý

všetku svoju mladícku túžbu za pravdou a spravodlivosťou chce nejakou realizovať a keďže v školách ho nič nenaučili, chytí to, čo je poruke - noviny. A nešťastie je hotové. To je pre mňa možno najsmutnejší pohľad. Ak na lesnú čistinku niekto vysadí cudzokrajné rastliny, miestna flóra ich aj tak po čase pohltí - pokiaľ sa im ten niekto denne nevenuje.

Samozrejme, snaha o náš vysnávateľský tvar či rastliny lesnej čistinky ešte nenahrádza etiku, no k nejakej diskusii, čo by sme zo Slovenska chceli mať, ešte stále neprišlo. Kým prednedávnom tu boli aspoň dve barikády, odkiaľ sa niesli nesúvislé nepriateľské výkriky, teraz už jednu barikádu nebadane demontovali. Nevie, či pri tom búchaní na popolnice si väčšina všimla, že aj ten náznač diskusie sa jednoducho zrušil a máme tu opäť iba záplavové vlny demagógie, presne ako v 50-tych rokoch. A na hrebeni týchto tsunami samé známe tváre našich marxistických "filozofov", "historikov", "politológov"...

Eric Voegelin, ktorý podobne ako Nietzsche neznášal intelektuálnu nepoctivosť, o takýchto ľuďoch povedal: "Radikálne zavrhnutie historických a politických znalostí je potrebné vedieť rozoznať ako dôležitý činiteľ formujúci spoločenské prostredie, pretože toto je ovládané osobami, ktorý sa ani nedá nazvať intelektuálni darebáci, pretože úroveň ich vedomia je príliš nízka na to, aby si boli svojho objektívneho darebáctva vedomí, a ktorých je teda treba charakterizovať ako funkčných analphabetov so silným nutkaním zveličovať samých seba." Eric Voegelin je jeden z najbrilantnejších politických filozofov XX. storočia, no keďže je to nezávislý mysliteľ, celosvetové médiá, kde sa to hmýri ľavičiarmi, ho nemajú veľmi radi, a tak ho málokto pozná. Ako píše: "Všeobecná dekulturnácia akademického a intelektuálneho sveta západnej civilizácie dáva vznik podmienkam umožňujúcim sociálnu dominanciu názorov, ktorým by sa na neskoro stredovekých či renesančných dvoroch iba vysmiali."

Nejdem tu rozoberať ich devastáciu jazyka, porovnateľnú s najväčšími ekologickými zločinmi na životnom prostredí. Na pozadí toho, že neexistuje diskusia, sa nejdem púšťať ani do otázok, ako by sme tu mali žiť, pretože prednejšia otázka je, či sa vôbec takto dá žiť a prežiť. Politický život ako spôsob bytia, ktorý má svoje korene prevažne vo vedomom konaní človeka, práve preto vždy vychádza z nejakej filozofie, či už z nejakej koncepcie človeka alebo usporiadania sveta. Pod filozofiou rozumiem hlavne schopnosť uvažovania, a nie používanie formuliek. Mimochodom - povestní siedmi mudrci staroveku boli takmer všetci aktívne činní v politike. Pokiaľ filozof nevychádza z pokory, zo snahy čo najviac uviesť svoj život a život spoločnosti do

dobný - život našej planéty.

Ťažiskom knihy je slovníková časť s abecedne radenými heslami slovenských osobností a skupín. Faktografická časť je doplnená kapitolami, ktoré píš

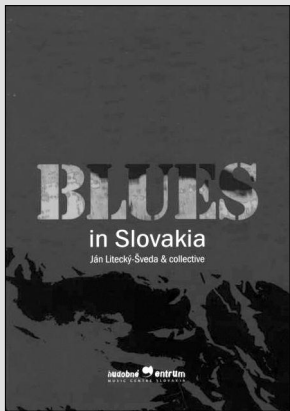
o o histórii blues na Slovensku a množstvom fotografií. Na úvod je zaradená kapitola, ktorá stručne zhrňuje históriu blues vo svete, doplnená prehľadným grafom. Na záver je pripojený výber pôvodných bluesových textov s kapitolkou o tejto téme.

E-adresa autora: litecky_sveda@nextra.sk

Ján Litecký - Šveda & collective
BLUES IN SLOVAKIA
(Hudobné centrum,
Bratislava 2005)

Práve vyšla anglická verzia knihy "Blues na Slovensku", ktorá je zároveň rozšírením a doplnením pôvodnej publikácie, ktorú vydalo Hudobné centrum v roku 2003, a ktorá je už beznádejne rozobraná.

Publikácia sa snaží voviesť čitateľa do sveta blues - hudby, ktorá tvorí jeden z najdôležitejších pilierov súčasnej hudobnej kultúry. V blues má svoje korene tak jazz ako aj rocková hudba, ktorá zásadne ovplyvnila hudobný - a nielen hu-

Proti Prúdu
Nezávislý internetový spravodaj
www.prop.sk

súladu s večnými zákonmi bytia, ale splošťuje rozmýšľanie do ideologických poučiek, kde hrubý domáci produkt je stredobodom Všemíra, nezúčastňuje sa na budovaní ľudského sveta, ale na jeho rozvrate. Sama lož je väčší filozofický zločin ako morálny. Etika nie je len súbor dohodnutých pravidiel, je to filozofov extrakt vylúhovaný zo základov ľudského a spoločenského bytia. Aj samotný boží dar musí filozof či kňaz pochopiť a odovzdať ľuďom. Martin Heidegger píše: "Pokiaľ by malo slovo etika vyjadrovať snahu premýšľať pobývanie človeka, potom je takéto myslenie, ktoré myslí pravdu bytia ako počiatočný živel človeka existujúceho, samo v sebe už pôvodnou etikou". Pravdu samotnú musíme prijať ako odkrytosť súcna a nikdy ju nesmieme transformovať pre svoje účely, pretože tým najviac škodíme aj našim cieľom. Lžou robíme zo sveta neobývateľný priestor, ktorý nemá pevnú pôdu, ohrozuje nás samotné základy bytia a prežívania. Politicky uvažujúci človek je nad hladinou organického metabolizmu, no tak ako pre organizmus nie je dovolená dlhodobá lož, lebo zahynie (napríklad pitie morskej vody), to isté platí aj pre spoločenský organizmus. V praktickej rovine už Aristoteles vo svojej Politike napísal, že z klamného dobra raz nutne vzíde pravé zlo. Samotné politické inštitúcie nie sú založené len na praktické korigovanie každodenných omylných ľudských krokov a na prežitie, ale zároveň by mali stelesňovať aj tvár kultúry danej pospolitosti. Čo sa im môže podariť výlučne vtedy, ak sú pravdivé. A ešte viac to platí pre samo zachovanie tejto tváre. No u nás stále hrozí nebezpečenstvo, že sa tu vygeneruje nejaký neforemný mutant, ktorého sa bude štiť každý priemerný Európan a s ktorým žiť bude utrpenie.

Staň sa tým, čím si, vraví Nietzsche. Nuž, Kominternu ešte nikdy nehovorila z duše Slováka. Okrem samotnej lži tu stojí samozrejme oveľa viac nebezpečenstiev pre spoločnosť. Z nich tu spomeniem len jedno, ktoré možno trochu viac súvisí s našim problémom ako ostatné. Nie je to už vedomá lož, no veľmi špecifický druh obmedzenosti, keď výdobytky modernej techniky nás zvädzajú k myšlienke, že všetko sa dá ovládnuť a zvládnuť. Odtiaľ je už len krôčik k obrazu človeka ako neohrozeného a neobmedzeného vládca, ktorému každá myšlienka na podriadenie sa akémukoľvek vyššiemu metafyzickému a teda aj politickému poriadku je smiešna.

Aký to úpadok od stredovekej kresťanskej pokory či od antických skúmaní slabosti a omylnosti človeka... V súvislosti s technikou si treba uvedomiť, že človek už biologicky neznesie prirodzené prostredie tak ako zvieru. Aby prežil, musí prispôbiť seba aj prostredie, a to prispôbenie musí akceptovať pravdu prírody. Na konci tohto prispôbovania je kultúra, priestor človeka na prežitie. Jej súčasťou je aj politika. Tá však musí byť neprestajne konfrontovaná so svojimi základnými filozofickými východiskami. Aj keď v sprostredkovanej forme, stále musí načúvať základným zákonom a rytmom súcna. Nesmie to byť nijaká ideológia, založená na zbožných želaniach a nezmysloch a už vôbec nie na lži. Hedonistické hovenie si v súčasných výdobytkoch európskej civilizácie nesmie oslabiť našu zodpovednosť. Človek, spoločenstvo je neustále vystavované novým výzvam. Požiadavky na prežitie majú stále nové a nečakané formy. Nikdy nevieme, či nás nečaká nejaká prírodná, ekologická či vojnová katastrofa. Ak zvolíme lož za normu spoločenského života, dopredu sa odsudzujeme k nezdarom a zániku.

V súčasnej situácii nám zostáva byť aspoň tým Andersenovým dieťaťom.

Aktuálne turbulencie v rezorte kultúry upozorňujú na vážne problémy v nedoceňovanej i podceňovanej oblasti duchovného bytia. Pravdaže – netreba si robiť ilúzie a nazdávať sa, že téma inštitucionalizovanej kultúry natrvalo či aspoň nadlho v médiách zatieni záplavu banalít, klebiet, škandálov a senzácií, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou spoločenského systému, podmieňujúceho všetky stránky ľudského života. Jeden zo známych hereckých mysliteľov (ktorý v SND pred novembrom 1989 hral aj Vladimíra Il'jiča Lenina) v nemenovanej televízii v súvislosti so súčasným pohybom umeleckých pracovníkov dokonca pateticky vyhlásil, že ide o pokračovanie revolúcie, ktorá ostala nedokončená (zrejme tá z roku 1989, nie z roku 1917).

Nuž – treba povedať, že hlboké nepochopenie a nedomyslenie systémových zmien po roku 1989 naozaj už sedemnásty rok traumatizuje krajiny strednej a východnej Európy, vrátane ich lídrov, ktorí zväčša tiež vôbec nerozumejú daniu vo svojom bližšom i vzdialenejšom okolí. O umelcoch s hlavou v oblakoch nehovoriac. Áno – to, čo teraz postihuje Slovenské národné divadlo či Slovenské centrum dizajnu (o ktorom by inak širšia verejnosť nikdy v živote ani nepočula), už dávno postihlo iné oblasti kultúry a osobitne sféru literatúry. Mechanizmus trhového hospodárstva, čo je krycí názov kapitalizmu, začal svojimi charakteristickými ekonomickými nástrojmi rozrušovať idylu posledných štátom komplexne zabezpečovaných umeleckých ustanovizní, v ktorých doteraz nachádzali útočiská aj viacerí renomovaní nežní revolucionári. Mylné sa domnievajú, že môžu donekonečna celej spoločnosti vnucovať model založený na tvrdých konkurenčných vzťahoch, na maximálnej hospodárskej efektívitve a na strate elementárnych existenčných istôt, ktorý sa však nijako nedotkne ich vlastných osobných a skupinových profesionálnych záujmov – zrejme vzhľadom na ich nehynúce zásluhy večných bubeníkov permanentnej revolúcie.

Petičnú akciu, ktorej cieľom je odvolanie ministra kultúry Ing. Františka Tótha, skutočne vyvolávajú osoby známe najmä z obdobia ich aktívneho pôsobenia v nomenklatúrnych funkciách dnes už pozabudnutého hnutia Verejnosť proti násiliu, ktoré na prelome 80. a 90. rokov dnes už minulého storočia prevzalo dovtedajší mocenský monopol KSČ. Následne sa uvedené kruhy zhostili dlhodobej úlohy fanatických odporcov slovenskej štátnosti, čo už vari ani netreba osobitne pripomínať, komentovať či ilustrovať farbistými príkladmi.

Treba sa však seriózne zamyslieť nad poslaním Slovenského národného divadla, jeho dramaturgického smerovania po roku 1989, ako aj nad otázkou celkovej transformácie slovenského profesionálneho divadelníctva, ktoré do 21. storočia vstúpilo bez podstatnejších zmien svojej

PAVOL JANÍK

Kríza v rezorte kultúry

štruktúry etablovanej v civilizačných, vývojových a politických podmienkach prvej polovice 50. rokov 20. storočia.

Pozícia umeleckých inštitúcií, ktorých kvalitatívna úroveň a privilegiované spoločenské postavenie nevyplývajú z konkrétnych dosahovaných kreatívnych výsledkov a ich aktuálneho rešpektovania odbornou verejnosťou, ale sú dané zákonom, sa bez nadsadenia a bez zvyšku zhoduje s ústavne zakotvenou vedúcou úlohou stany, ktorá bola legislatívne eliminovaná v súvislosti s prevratnými reformami na sklonku 80. rokov predchádzajúceho storočia.

Umelé udržiavanie pretrvávajúceho stavu a predlžovanie životnosti inštitucionálnych riešení na vývinovom stupni pred polstoročia vyvoláva vážne diskrepancie v celkovom usporiadaní elementárnych východísk pre vznik a šírenie originálnych duchovných hodnôt súčasnej slovenskej kultúry. Kombinácia zotrvačnosti pohybu v začarovanom kruhu a nesystémovej gestikulácie poznačenej subjektivismom prechádzajúcim miestami až do hysterických prejavov nesie charakteristické znaky, ktoré naďalej pripomínajú ďalšie dejstvo známej okupácie Ministerstva kultúry SR pred niekoľkých rokov.

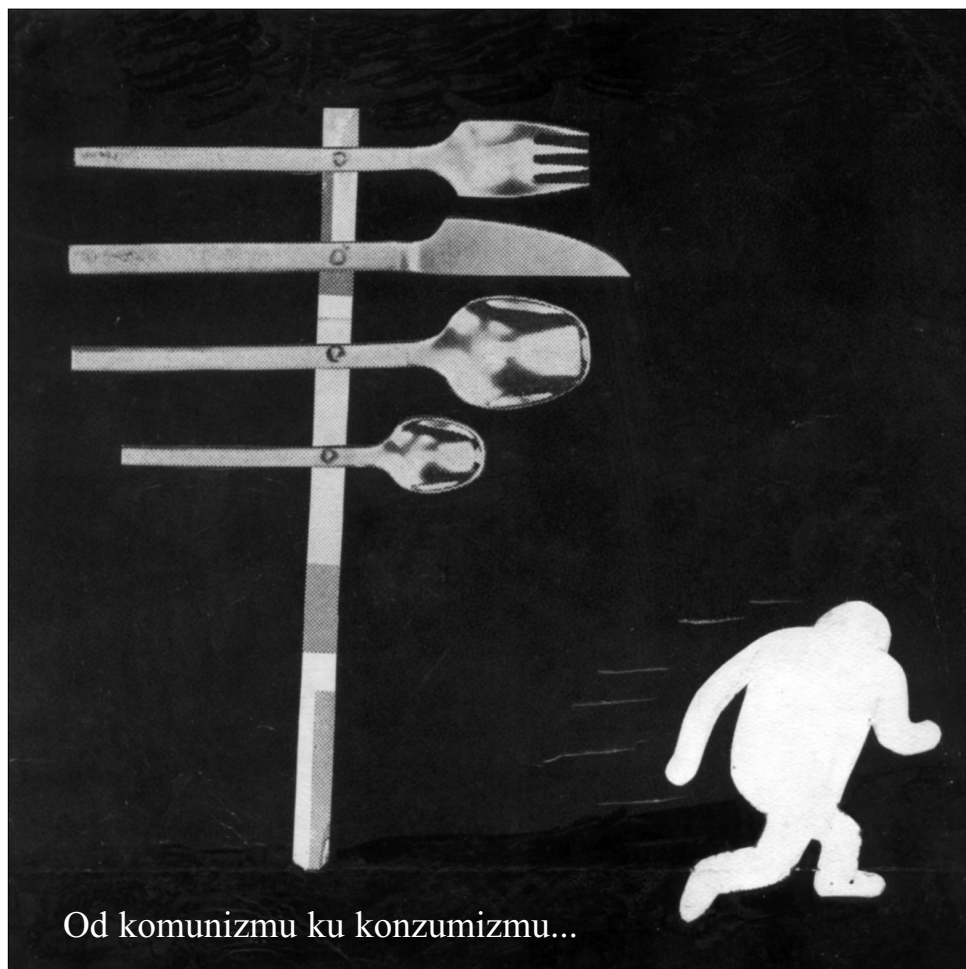
V čase vyspelej reprodukčnej techniky, v ére digitálnych záznamov a satelitného spojenia, ktoré umožňujú v každej domácnosti i na tom najodľahlejšom mieste našej planéty dokonalú percepciu vrcholných umeleckých výkonov, pôsobí konzervovanie ustanovizní na ich lokálne sprístupňovanie naozaj anachronicky a skutočne ako zbytočný luxus.

Ak slovenský vnímateľ už dávno nie je odkázaný na prezentáciu klasického svetového divadelného i hudobného repertoáru výlučne v podaní domácich scénických formácií a orchestrálnych telies, tak ešte markantnejším problémom je perspektíva Slovenského národného divadla, ktoré sa po roku 1989 profiluje predovšetkým v intenciách amatérského súboru malých javiskových foriem – prostredníctvom uvádzania scénických kuriozít, pokusov a omylov zväčša zahraničnej proveniencie.

V spojitosti s uvádzaním proble-

matických inonárodných dramatických textov, ich pochybných zárobkových úprav, dubióznych prekladov, sporných pôvodných autorských zlátní, ako aj s ich rutinnou javiskovou realizáciou sa do popredia čoraz nástojčivejšie dostávajú kľúčové otázky koncepcie našej zo zákona prvej a reprezentačnej scény, ktoré naliehavo podnecujú diskusiu

o celkovom stave slovenského inštitucionalizovaného umeleckého života na prahu postindustriálnej éry a poznatkovej ekonomiky v širších európskych súvislostiach a v globálnych kontextoch s cieľom prispieť k želaným kvalitatívnym zmenám nielen v dimenziách činnosti slovenských profesionálnych divadelných ustanovizní.

Kresba: Andrej Mišanek

Sociológia a homosexualita

(Dokončenie zo 4. strany)

Poznal som veľmi jemnú, citlivú pani. Žila sama. Mala veľmi rada deti. Uchádzala sa o prácu v miestnej škôlke. Riaditeľstvo dobre poznalo jej charakterové vlastnosti. Napriek tomu jej žiadosť zamietlo. Mala vrodenú telesnú chybu, krívala. Odmietnutie bolo odôvodnené tým, že by deti napodobňovali chôdzu osoby, s ktorou sú v dennom kontakte a škodilo by to ich zdravému vývinu.

Táto ohľaduplnosť voči deťom sa zdala až príliš úzkostlivá.

Vo svojich Myšlienkach má Pascal krátku úvahu o tom, prečo nás rozčuluje človek, ktorý trvá na svojej subjektívnej pravde, hoci je podľa nášho názoru zrejme nesprávna alebo nezmyselná, a nerozčuluje nás človek, ktorý kríva telesne. Podľa Pascala je vysvetlenie jednoduché. Človek, ktorý kríva telesne, je si vedomý, že jeho chôdza je odlišná od prirodzenej chôdze a ostatní chodia rovno, kým ten, kto nechce uznať svoj jasný omyl, stále tvrdí, že práve jeho názor je správny, a všetci ostatní sa mýlia.

Ak sa teda vrátíme do materskej škôlky s krívajúcou pani, jej vplyv by asi nemohol byť príliš závažný. Veď mimo škôlky deti vidia chodiť ľudí rovno a pokiaľ by k napodobňovaniu prišlo, mohla by to byť skutočne len vrodená detská zvedavosť a sklon „vyskúšať“, veľmi krátkodobého charakteru. Pri adopcii však vystavujeme dieťa „abnormálnemu“ – vyslovujem to bez zlomyseľnosti –

prostrediu pôsobiacemu dvadsaťštyri hodín denne, bez možnosti, a pre dieťa vôbec i zrozumiteľnosti porovnania. Navyše „abnormálnemu“ prostrediu, ktoré sami dostatočne nepoznáme. Theodor Reik vo vyššie spomenutom diele konštatuje: „*Správanie homosexuála je plné podvedomých konaní a úlohou psychológa je dostať sa k skrytým motívom takého zahradného postojá.*“ Teda: odvážny experiment na účet toho najbezbrannejšieho!

Tento rozmer sme stratili z dohľadu práve vtedy, keď sme problém zredukovali na biologický fenomén. Tým sme sa zbavili akejkolvek zodpovednosti a pripísali sme ju prírode. Ale ukázalo sa, že sme ťažkosti eliminovali len zdanlivo. S touto alibistickou redukciou sme sa zbavili aj schopnosti vnímať otázku ako komplex problémov.

Zrovnoprávnenie symptómu so zdravím ešte nijakú chorobu nevylicilo. Ani vtedy nie, keď sa choroba v stave eufórie zdala schopnejšou ako umiernené zdravie. Ani jedna spoločnosť, ktorá sa rozhodla prijať svoju regresiu ako svoj prirodzený stav, neprežila. Dejiny pre ňu nemali pochopenie. Preukázali to viackrát a veľmi dôsledne. Radšej poverili spoločnosť, ktorá si dala radiť prírodou, hoci i barbarskejšiu, aby ju odsunula z dejín.

Možno sa spoliehame na to, že „každé pravidlo má výnimky“. Ale to platí len na pravidlá, ktoré sme si vytvorili my sami ...

PAVOL SUCHÁNKA

KULTÚRA

dvojtyždenník závislý od etiky

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: *Július Binder* (predseda), *Anton Hlinka*, *Richard Marsina*, *Tibor Kovalik (Kanada)*, *Vladimír Kubovčík*, *Peter Kubica*. – Šéfredaktor: *Teodor Krížka*. – Grafik: *Alojz Tomášek*. – Cena jedného čísla je 29,- Sk. Polročné predplatné 290,- Sk, celoročné predplatné 580,- Sk. Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty. Objednávky do zahraničia

vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahrancna.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo 1810/97. – Nevyžiadané rukopisy nevraciam. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk

ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Ked' sa narodil Wolfgang Amadeus Mozart 27. januára 1756 v Salzburgu, Jozef Haydn, jeho prvý kompozičný vzor, neskôr priateľ, ktorému venoval svoje sláčikové kvarteta (Sei Quartetti), mal vtedy 24 rokov. Mesto Salzburg sa nachádzalo v rámci teritória Bavorska, bolo sídlom arcibiskupa a jedným z početných kvázi nezávislých politických jednotiek Nemeckej ríše. Malo dlhodobú hudobnú tradíciu a bolo skutočným provinciálnym centrom umení. A čo je dôležité po hudobnej stránke, to bola výchova Wolfganga vlastným otcom Leopoldom, dvorným hudobníkom, neskôršie zástupcom dvorného kapelníka arcibiskupskej kapely.

Leopold bol vzdelaným pedagógom a skladateľom, ktorého dielo „Dôkladná husľová škola“ patrila k uznávaným odborným prácam v hudbe niekoľko desaťročí.

Salzburské obdobie

Dôsledkom otcovskej správnej a pedagogicky vedenej výchovy sa Wolfgangova mimoriadna hudobnosť prejavovala už v najmladšom veku. Štvorročný poznal noty, hral na klavíri, komponoval menšie skladbičky, sám sa učil hrať na husle, transponoval do inej tóniny. Ako šesťročný hral výborne na klavíri z listu, improvizoval a sprevádzal na klavíri.

Otec zanechal čoskoro vlastné umelecké ambície a venoval sa jeho výchove. Vzal ho na koncertné turné do Francúzska, Anglicka, Holandska, Talianska, Viedne a hlavných miest Nemecka. Malý Wolfgang s 11-ročnou sestrou Máriou Annou, tiež veľmi nadanou klaviristkou, sa vydali spolu s otcom na koncerty do Mníchova a Viedne (1762), kde boli uvedení na panovníckom dvore. Maria Anna, prezývaná Nanerl, neskôršie nemala podmienky na ďalšie rozvíjanie svojho talentu. Cisárovná Mária Terézia a uhorská šľachta bola nadšená jeho výkonom. Bratislavský barón Ladislav Amadé a veľmoži Leopold a Jozef Pálffy ich oboch pozvali koncertovať v decembri 1762 do Bratislavy. Hrali v dnes už neexistujúcich palácoch. V nasledujúcom roku obdivuje umenie oboch detí Paríž a uverejňuje Mozartove Klavírne sonáty „Sonates Pour Le Clavecin Par Wolfgang Mozart de Salzburg“, ktorý mal vtedy iba 7 rokov. Sonáty boli publikované pod opusom (dielo) číslo 1. Po úspechoch v Anglicku, kde hral pred kráľom, Holansku, Paríži a Zurichu sa vrátili Mozartovi do Salzburgu. Rok 1768 je opäť vo Viedni a v nasledujúcich troch rokoch v Taliansku, v Neapole a Miláne. Ďalšia samostatná cesta do Bologne ho vyznamenala členstvom Filharmonického akadémie, kde predtým zložil náročné overovacie skúšky. Taliansko vyškolovalo umelca takými prostriedkami, aké by sotva dostal vo Viedni alebo Salzburgu.

Ak chceme uzavrieť resumé mladého umelca, nemôžeme opomenúť nasledovné fakty. Osemročný komponuje prvé symfónie, dvanásťročný prvú operu a omšu, ktorú sám diriguje, štrnásťročný je vymenovaný za koncertného maestra salzburskej arcibiskupskej kapely.

Nový arcibiskup, gróf Hieronymus Colloredo, mal iný postoj k hudbe ako jeho predchodca. Odopie-

ral dovolenku Wolfgangovi na koncertné cesty. V Paríži mu podáva pomocnú ruku veľký skladateľ, CH. W. Gluck, šéf jednej z najväčších európskych hudobných metropolí. Wolfgang cestuje na turné s matkou cez také mestá ako Mannheim, mesto s vysokou úrovňou hudobného života a prvým európskym „klasickým“ orchestrom.

Mozart v dobe, keď neexistovala TV a rádio, sa stáva najscetovanejším, ale aj najinformovanejším a najvzdelanejším hudobníkom Európy. Poznáva nové hudobné a kultúrne prúdy priamo na mieste, z vlastnej skúsenosti, pozná skladateľské novinky. Môže absorbovať, porov-

návať, kombinovať, syntetizovať. Mannheim zanechal trvalú stopu v jeho hudobnom myslení, v ideále orchestrálného zvuku, inštrumentácii a novej dynamiky (dovtedy neexistovalo crescendo, decrescendo, diminuendo, ani ich znaky).

V Mannheime sa zoznámil aj so speváčkou Aloysiou Weberovou, ku ktorej prechovával hlbšie city než len priateľské.

V Paríži sa Mozartovi nevodilo najlepšie. Prispela k tomu bitka medzi dvomi hudobnými táborami Glucka a jeho protivníka Picciniho, nakoniec aj ochorenie a smrť matky. V Paríži niekoľko jeho skladieb z tohto obdobia zapadlo do zabudnutia. Strata matky mu spôsobila hlboký smútok. Stačí si prehrať prvých osem taktov jeho Klavírnej sonáty amol, KV 310 (Kochelov zoznam číslo 310), aby sme pochopili jeho zúfalstvo, o čom svedčí šialený impetus bodkovanej témy a disonantného akordu už v prvých dvoch taktov prvej časti. Kontrapunktické, narážajúce kolízie hlasov v prvej časti tejto sonáty stupňujú pocit chaosu. Tu nie je Mozart ani uhladený, ani ľubezný, ani sladký, ani menuetovo zdržanlivý, ale priam tragicko-zúrivý, predpovedajúci pátos beethovenovských nálad.

Na nátlak otca po návrate do Salzburgu znovu prijal miesto v arcibiskupskej kapele, tentoraz za lepších podmienok, čo mu „vydupal“ otec. Komponoval svetské a duchovné skladby, školil orchestr a odhliadnuc od ponuky v Mníchove, písal operu Idomeneo. Napriek plnému nasadeniu v práci cítil jednotvárnosť a obmedzenosť Salzburgu. Arcibiskup ho pasoval na úroveň kuchynského personálu, sluhov a zakázal mu účinkovať mimo arcibiskupských podujatí. Po hádke s arcibiskupom bol Wolfgang prepustený zo služieb.

Viedenské obdobie

Začal pôsobiť vo vysnenej Viedni, kde sa presťahovala jeho bývalá, teraz už vydatá a zamestnaná Aloisia Weberová. Sestra Aloysie, Konstance, upútala pozornosť mladého umelca aj vďaka pôsobeniu jej vypočítavej matky. V liste otcovi píše, že Konstance nie je ani pekná, ale ani škaredá a napriek ot-

covmu varovaniu sa s ňou ožení. Otcovi Leopoldovi sa nepozdávala priemerná speváčka v zbere ako vhodná družka jeho syna. Žeby Mozart precenil Konstance? Napriek sŕastnému manželstvu?

Aj vplyvom ľahkomyselnej Konstance a pominutiu nadšenia, ktoré mu publikum preukazovalo ako dieťaťu, sa začali finančné ťažkosti a Mozartovo úsilie o uznanie. Toto kompozičné obdobie bolo užitočné pre umelca, dosiahol priateľstvo Haydna a obdivovateľov. Práve operou „Únos zo Serailu“ sa črtali nové perspektívne vyhliadky. Operou „Figarova svadba“ nedosiahol až taký úspech ako Úno-

som. Kruh intríg, chlad viedenského obecnstva a nežičlivosť konkurentov sa hneď rozvinul.

Pražské obdobie

Očarenie Figarom prišlo až z Prahy, kde už predtým jeho symfónie a klavírne diela rezonovali. Gróf Thun pozval Mozarta s manželkou v januári 1787 do Prahy, kde vystupoval na koncertoch a skutočne slávil triumfy. Venoval českým stavom Pražskú symfóniu, ktorú predtým napísal vo Viedni. V liste otcovi píše: „Môj orchestr (bol to jeho výborný súbor operného divadla) je v Prahe. Moji Pražania mi rozumejú...“. Medzi poprednými priateľmi pražského hudobného života si tu získal významného hudobníka a skladateľa Františka Duška (vystupuje pod menom Dussek v zahraničných encyklopédiách). Vo Viedni komponuje Pražanmi objednanú operu Don Giovanni, aby sa tam vrátil už na jeseň 1788 a ju tam dokonponoval. Premiéra opery mala veľký úspech. Odvtedy sa traduje jeho slávny pobyt na „Bertramke“ vo vile manželov Dušekovcov. Dnes putujú stovky hudobníkov a zahraničných turistov na Bertramku, aby si prezreli miesto pobytu veľkého Mozarta a zbierku dobových inštrumentov, medzi inými aj čembalo, na ktorom komponoval a hral Mozart.

Hudba a jeho environmenty sa teraz posmrtné kapitalizujú. Ale Mozart sa topil v dlhoch. Keď zomrel, v kase pozostaleho zostalo iba 60 zlatých, čo bol mizivý obnos na riadny pohreb.

V životopise hudobníka, ktorý tvoril ľahko a rýchle a bol obratným obchodníkom svojich skladieb, by sme mohli pokračovať pitoresknými udalosťami, medzi inými aj faktom, že ho vymenovali v Prahe za cisárskeho komorného skladateľa s priznaním 800 zlatých ročne, zatiaľ čo Gluck v rovnakej funkcii v Paríži dostával 2.000 ročne. Zatiaľ čo vo Viedni ho cisársky dvor temer nezamestnával a bol zaujatý voči jeho dielam, hoci písal vrcholné diela, musel prijať ponuku kniežat a Lichnowského na umelecký zájazd po nemeckých mestách ako vyslobodenie. V Berlíne sa o Mozarta zaujímal osviete-

ný pruský kráľ Friedrich Wilhelm II, sám zručný flautista a skladateľ viac než 300 skladieb, s ponukou dobre honorovaného miesta na svojom dvore. Mozart váhal kvôli Viedni. Viedenský cisár Jozef II. zrejme pod dojemom Wilhelma II, dal príkaz, aby komponoval operu Così fan tutte (Také sú všetky). Mozart dúfal, že touto operou sa jeho postavenie vo Viedni upevní. Nestalo sa tak. Cisár zomrel a jeho nástupca Leopold II mal iný postoj k favoritom svojho predchodcu. Mozartovi za operu nevyplatil honorár).

Finančná situácia a zdravie chorľavej Konstance sa zhoršovalo. Bol

odkázaný na pomoc priateľov a úžerníkov. Viedenský divadelný podnikateľ Emanuel Schikaneder (ktorý bol aj riaditeľom bratislavského divadla v rokoch 1781-1764) mu ponúkol zhudobnenie svojho

lov. Bol pochovaný v spoločnom hrobe pre viedenskú chudobu, podobne ako Vivaldi-génius doby predmozartovskej.

Keď Ludwig Kochel, cisársky radca, právnik, prírodovedec a hudobný teoretik rozklasifikoval v 19. storočí všetky skladby z pozostalosti Mozarta, zoradil vyše 600 skladieb, z toho symfónie tvoria počet 54, 55 koncertov, 24 opier, 150 vokálnych skladieb, 64 sonát, 50 komorných skladieb, duchovné skladby a iné s rôznym obsadením, atď. Diela mladosti odzrkadľujú talianske vzory.

Ak dnes hodnotíme Mozartov hudobný jazyk, pre mňa je autorom vyváženej melodickej a harmonickej zložky, ani jedna nezní na úkor druhej. Všetko je vo vzácnnej rovnováhe ako klasická grécka architektúra. Aj dynamika diela zostáva ušľachtilá pri najvyšších dynamických odtieňoch, neuráža ucho. Raz sa vyslovil Mozart o dobrej hudbe, ktorá nesmie urážať ucho. Myslel tým kultivované ucho ušľachtilého vzdelanca s dobrým vkusom. Určite sa v tom odráža aj zvukový ideál jeho doby, ktorá sa ešte neopájala romantickými víziarmi, prehánaním a „disonanciami“ Chopinových a Lisztových nákokordov.

Kompozičné obdobia Mozarta, či už salzburské, viedenské, paríž-

Wolfgang Amadeus Mozart

rozprávkového libreta, v ktorom boli zašifrované symbolické náznamy na hnutie slobodomurárov, Mozart bol ich sympatizantom. Aj Praha si objednala operu na korunováciu Leopolda za českého kráľa. Bola ňou Clemenza di Tito, na ktorú mu ostalo iba 18 dní. Dokončieval aj objednanú operu „Čarovná flauta“, s premiérou v septembri 1791, keď zápasil s chorobou, ktorá ukončila jeho život 5. decembra.

Lekárska veda vtedy nevedela odhadnúť príčiny smrti sotva 36-ročného skladateľa. Diagnózami boli rôzne choroby ako zápal mozgových blán, „smrteľná“ horúčka, vodnatieľka.

Mozarta na poslednej ceste sprevádzalo iba niekoľko priate-

ske, londýnske alebo mannheimské, inšpirovali v značnej miere také diela, ako sú posledné tri symfónie, opery Don Giovanni, Čarovná flauta, Figarova svadba, vrcholné kvarteta, klavírne sonáty a koncerty, husľové koncerty a serenády, nesmrteľné Requiem a iné vokálne skladby, z ktorých sa naveky zapísala do pamäti každého človeka, bez rozdielu vzdelania. Malá nočná hudba v tónine G-dur. Ostáva nám pripomenúť, že jeho neznáme Capriccio in C pre klavír (vystupuje aj pod menom Preludium in C) je vyrovnávaním sa Mozarta s Bachom, ktorého dikciu a harmóniu, vrátane improvizátorského štýlu tu zachováva a monumentalizuje.

ELENA LETŇANOVÁ